

SVETPTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

01
2026

MALI GALEB
(*Hydrocoloeus minutus*)
je izjemno spreten letalec,
katerega prehrano v veliki
meri sestavljajo leteče
žuželke. Kot pri lastovki!
foto: **Gregor Bernard**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje
in proučevanje ptic
Slovenije, letnik 32,
številka 01, april 2026
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVIE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic
Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki,
fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni
so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon
o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je
potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja
po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in
slikovne prispevke podarjajo z namenom,
da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

Izid publikacije finančno podpirata Javna
agencija za znanstvenoraziskovalno in
inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in
Sigrid Rausing Trust.

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS – BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2
(p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
gsm: 041 712 796 (pisarna)

GLAVNI UREDNIK: Domen Stanič
E-POŠTA: domen.stanic@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Tilen Basle, Urša Očko, Mitja Denac

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič
OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina,
Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.
NAKLADA: 2500 izvodov
IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod
zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni
telefon ali pošljite e-mail glavnemu uredniku.

POSLANSTVO DOPPS:
Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih
okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave
in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNICA: dr. Tanja Šumrada
PODPREDSEDNICA: Eva Horvat
UPRAVNI ODBOR: Dejan Bordjan,
Muhamed Delić, Jurij Dogša,
David Kaps, Rok Lobnik, Gaber Mihelič,
Matija Mlakar Medved
NADZORNI ODBOR: prof. dr. Peter Legiša,
Bogdan Lipovšek, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: Tilen Basle

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze
naravovarstvenih organizacij BirdLife
International.

10

MALI GALEB

Konec aprila ali maja se pri nas na
večjih vodnih površinah, posebej v
slabšem vremenu, na selitvi ustavijo
mali galebi. Mali galeb je najmanjši
predstavniki svoje družine in z boljše
poznanimi glasnimi in prepirljivimi
vrstami galebov nima dosti skupnega.
Boste v vrvežu nad vodo prepoznali
njegov značilni videz in eleganten
let? Prepričajte se v tokratnem
portretu ptice.

foto: **Iztok Zupan**

12

ZAPLATE NEPOSEJANIH TAL: OBETAVNI REZULTATI ZA VARSTVO BIODIVERZITETE NA NJIVAH

V nekaterih delih Slovenije
lahko zadnja tri leta na žitnih
njivah opazite pravokotne
zaplatale golih tal. Gre za ukrep,
s katerim poskušamo ustaviti
strm upad populacije poljskega
škrjanca, ki zaradi pomanjkanja
travišč marsikje gnezdi in
se prehranjuje na njivah.

V raziskavi smo poskušali
ugotoviti, ali so zaplatale za
škrjanca koristne ter ali jih
uporabljajo tudi katere druge
ptice kmetijske krajine.

foto: **Matija Mlakar Medved**

6

DVE DESETLETJI ZBIRANJA PODATKOV O POJAVLJANJU ŽERJAVOV V SLOVENIJI

Tema poljudnega članka so tokrat
žerjavi, ki vsako pomlad in jesen
navdušujejo opazovalce po vsej
državi. Dejan Bordjan že od leta
2006 sistematično zbira podatke
o teh karizmatičnih pticah, ki
razkrivajo velike spremembe v
velikosti evropske populacije ter
dinamičnost selitvenih poti. Kako
pravzaprav žerjavi prečkajo številne
ovire na poti ter kako nanje vplivajo
podnebne spremembe? Odgovori na
ta in še marsikatera druga vprašanja
vas čakajo v prispevku.

foto: **Laura Kristan Smerdelj**

18

Z VRANAMI SE MORAMO NAUČITI SOBIVATI

Konflikti med vranami in ljudmi so pogost predmet vročih družbenih razprav. V Društvu zagovarjamo premišljen, strokoven in na preteklih izkušnjah temelječ pristop za reševanje tovrstnih problematik, zato so člani Pomurske sekcije novembra 2025 v Murski Soboti organizirali predavanje na to temo. Na dogodku sta o upravljanju z vranami spregovorili Sara Srša in Mihaela Mesarič iz Medžimurske prirode, ki že 15 let sodelujeta pri upravljanju mestnega parka v Čakovcu.

foto: **Gregor Domanjko**

34

OBSOTELJE

V rubriki Kam na teren tokrat predstavljamo skriti biser ob meji s Hrvaško - Obsotelje. Vsi, ki vas mika opazovanje redkih gnezdljk vlažnih travnikov ali bi si želeli oči napasti na največji koloniji čebelarjev (*Merops apiaster*) v Sloveniji, tega prispevka res ne smete preskočiti!

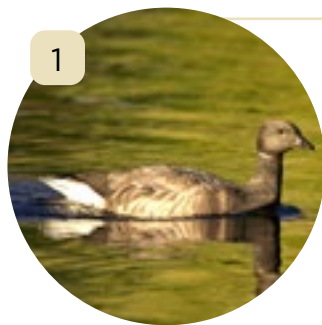
foto: **Dušan Klenovšek**

KAZALO

- 4 **PTICE NAŠIH KRAJEV** // Nik in Val Milek
- 6 **DVE DESETLETJI ZBIRANJA
PODATKOV O POJAVLJANJU
ŽERJAVOV V SLOVENIJI** // Dejan Bordjan
- 10 **MALI GALEB** // Nej Primožič
- 12 **ZAPLATE NEPOSEJANIH TAL:
OBETAVNI REZULTATI ZA VARSTVO
BIODIVERZITETE NA NJIVAH** // Mitja Denac
- 14 **IZGUBLJENI V NOČI: KAKO UMETNA
SVETLOBA ZMEDE SELITVENE PTICE**
// Ines Svitlica
- 14 **SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA**
// Dejan Bordjan
- 16 **SKRIVNOSTNE PTICE** // Alex Kotnik
- 18 **Z VRANAMI SE MORAMO NAUČITI
SOBIVATI** // Gregor Domanjko
- 20 **UTRINKI Z JANUARSKEGA ŠTETJA
VODNIH PTIC 2026**
- 22 **SPOMLADANSKI KOTIČEK
ZA NAJMLAJŠE** // Katja Krivec
- 25 **TAM, KJER SE NEBO KONČA**
// Benjamin Dovečar
- 26 **POMLADNA OPAZOVANJA V NARAVI**
- 28 **JANUARSKO ŠTETJE
VODNIH PTIC 2026** // Luka Božič
- 30 **SUHI ZIDOVI** // Aja Zamolo
- 32 **POŽARI IN NJIHOVA POVEZAVA
Z OPRAŠEVALCI: VPLIVI NA
EKOSISTEME IN BIODIVERZITETO**
// Kevin Rečnik
- 34 **OBSOTELJE** // Dušan Klenovšek
- 38 **AVILIST - PO VEČ DESETLETJIH
POENOTENA GLOBALNA
TAKSONOMIJA PTIC** // Mitja Denac
- 40 **NOVICE DOPPS**

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Nik in Val Milek

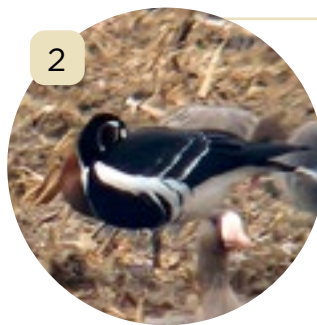

1

GRIVASTA GOS (*Branta bernicla*)

Izjemno redek podatek. Sredi oktobra 2025 je bil na Ptujskem jezeru opažen en osebek grivaste gosi, ki se je tam potem zadrževal vse do začetka novembra 2025 [Komisija za redkosti - vir podatka: Ž. Tertinek in drugi].

Izvorni foto: Ž. Tertinek

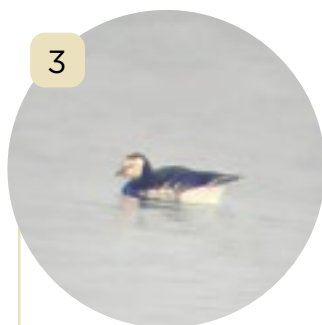

2

RDEČEVTRATA GOS (*Branta ruficollis*)

Zelo redek podatek. Novembra 2025 sta se na območju zadrževalnika Medvedce dlje časa zadrževala dva osebka rdečevtrate gosi [Komisija za redkosti - vir podatka: G. Mihelič in drugi].

Izvorni foto: Ž. Tertinek

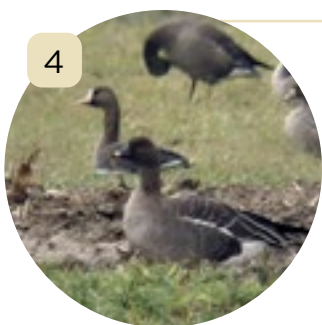

3

BELOLIČNA GOS (*Branta leucopsis*)

Redek podatek. Konec decembra 2025 je bil na Ptujskem jezeru opazovan en osebek belolične gosi [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Mlakar Medved, J. Habicht, N. Bucalo in drugi].

Izvorni foto: M. Mlakar Medved

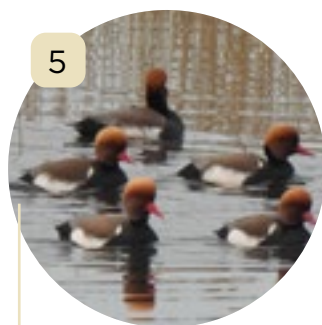

4

TUNDRSKA GOS (*Anser serrirostris*)

Zelo redek podatek. V zimskih mesecih je bila tundrska gos pri nas zabeležena vsaj dvakrat: med koncem novembra in začetkom decembra 2025 en osebek na zadrževalniku Medvedce ter okoli novega leta 13 osebkov na Ptujskem jezeru [Komisija za redkosti - vir podatka: Ž. Tertinke, M. Mlakar Medved in drugi].

Izvorni foto: Ž. Tertinek

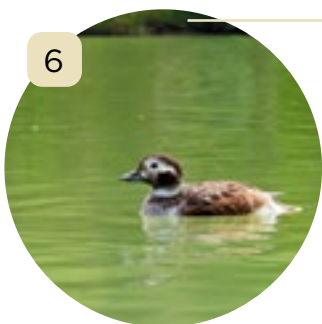

5

TATARSKA ŽVIŽGAVKA (*Netta rufina*)

Regionalna zanimivost. Januarja 2026 je bilo v Škocjanskem zatoku opazovanih 17 tatarskih žvižgavk; na območju so se potem zadrževale vsaj en mesec [https://skocjanski-zatok.org/2026/01/zanimiva-opazovanja-26-1-2026/].

Izvorni foto: D. Stanič

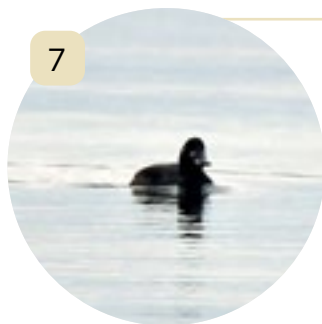

6

ZIMSKA RACA (*Clangula hyemalis*)

Oktobra in novembra 2025 se je na območju Ptujskega in Ormoškega jezera en mesec zadrževala samica zimske rase [Komisija za redkosti - vir podatka: L. Božič in drugi].

Foto: N. Primožič

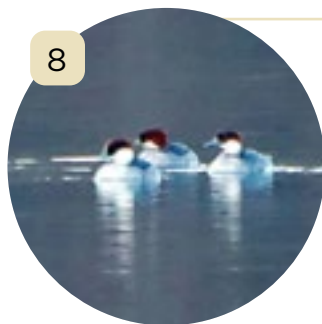

7

BELOLIŠKA (*Melanitta fusca*)

Med decembrom 2025 in februarjem 2026 so bile beloliške opazovane na vsaj štirih lokacijah: 14. in 15. decembra en osebek na Mariborskem otoku, med 21. 12. in 5. 1. en osebek pri Ranci na Ptujskem jezeru, v drugi polovici januarja in v februarju 2026 trije osebki na Sv. Katarini v Ankaranu in en osebek na morju pred Sečoveljskimi solinami [Komisija za redkosti - vir podatka: L. Božič, T. Basle, Ž. Tertinek, N. Bucalo, M. Gabor, M. Mlakar Medved, J. Gojznikar, D. Knez, M. Denac, D. Bosch, L. Pavlin in drugi].

Izvorni foto: N. Bucalo

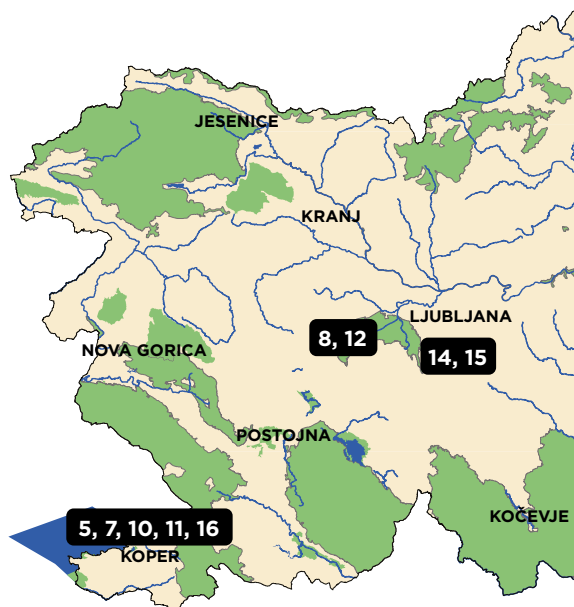

8

MALI ŽAGAR (*Mergellus albellus*)

Regionalna redkost. V začetku februarja 2026 je bilo na ribnikih Opekarna pri Vrhniki opazovanih sedem malih žagarjev [https://ebird.org/checklist/S298054065].

Izvorni foto: L. Pavlin

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Nik Milek, Mačkovci 67, SI-1230 Domžale,
elektronska pošta: nik.milek03@gmail.com
Val Milek, Mačkovci 67, SI-1230 Domžale,
elektronska pošta: val.milek@gmail.com

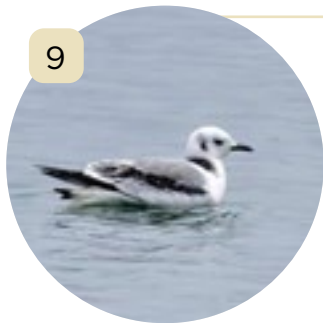
Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Mitja Denac, Komisija za redkosti, DOPPS,
Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana,
elektronska pošta: mitja.denac@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

Podatki so še v obravnavi na Komisiji za redkosti.

9

TRIPRSTI GALEB
(*Rissa tridactyla*)

Redek podatek. Konec decembra 2025 je bil na Ormoškem jezeru opazovan en prvoletni osebek triprstega galeba [Komisija za redkosti – vir podatka: L. Božič, J. Habicht, M. Denac, T. Šumrada].

Izvirni foto: **J. Habicht**

10

BOBNARICA
(*Botaurus stellaris*)

Zimski podatek. Januarja 2026 je bil v Škocjanskem zatoku zabeležen en osebek bobnarice. Ker se je na območju zadrževal dalj časa, je verjetno šlo za prezimujočo ptico [https://skocjanski-zatok.org/2026/01/zanimiva-opazovanja-19-1-2026/].

Izvirni foto: **D. Stanič**

11

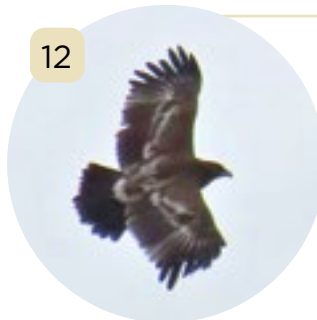

BELOREPEC
(*Haliaeetus albicilla*)

Regionalna redkost. 17. decembra 2025 sta območje Škocjanskega zatoka preletela dva belorepca, kar za naravni rezervat pomeni šele 5. opazovanje te vrste [https://skocjanski-zatok.org/2024/12/zanimiva-opazovanja-17-12-2024/].

Foto: **D. Stanič**

12

VELIKI KLINKAČ
(*Clanga clanga*)

Konec novembra 2025 je bil na območju Notranjih Goric na Ljubljanskem Barju opazovan drugoletni osebek velikega klinkača [Komisija za redkosti – vir podatka: M. Mlakar Medved, M. Denac in drugi].

Izvirni foto: **M. Denac**

13

SOKOL PLENILEC
(*Falco cherrug*)

Redka podatka. Novembra 2025 se je v okolici zadrževalnika Medvedce tri tedne zadrževal en odrasel osebek sokola plenilca. Ponovno je bil opazovan 18. februarja 2026 na isti lokaciji [Komisija za redkosti – vir podatka: D. Bordjan, J. Plaza, N. Resnik, Ž. Tertinek].

Izvirni foto: **J. Plaza**

14

MUŠJA LISTNICA
(*Phylloscopus inornatus*)

Zelo redke podatke. V začetku novembra 2025 je bila ob Ljubljani na območju Ljubljanskega barja ujeta in obročkana mušja listnica [Komisija za redkosti – vir podatka: B. Vidic].

Foto: **M. Denac**

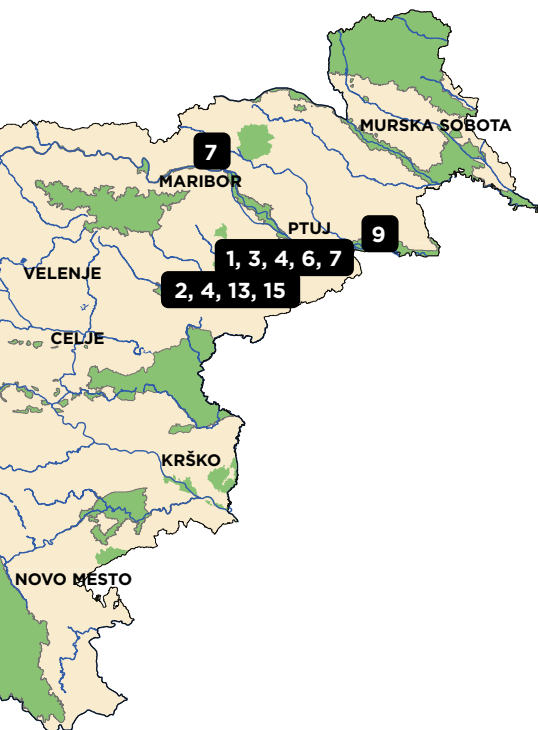
15

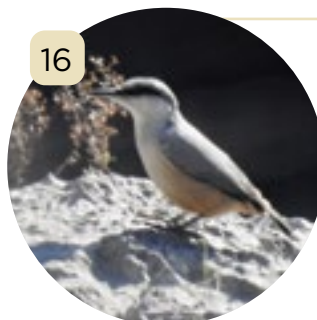
VRBJI KOVAČEK
(*Phylloscopus collybita tristis*)

Redka podatka. Sredi novembra 2025 je bil v Vodomčevem gaju v Cerovem obročkani en osebek. Še vsaj en osebek je bil decembra večkrat opazovan ob zadrževalniku Medvedce [Komisija za redkosti – vir podatka: M. Sešlar, M. Mlakar Medved, J. Gojznikar, N., V. Milek, S. Stramšak, M. Denac, D. Bordjan].

Izvirni foto: **M. Sešlar**

16

SKALNI BRGLEZ
(*Sitta neumayer*)

Prvi podatek za Slovenijo. Konec decembra 2025 je bil v Ospu opazovan en osebek skalnega brgleza, ki se je na tem območju potem zadrževal še vsaj do 2. 2. 2026 [Komisija za redkosti – vir podatka: D. Stanič, S. Cernich in drugi].

Izvirni foto: **D. Stanič**

DVE DESETLETJI ZBIRANJA PODATKOV O POJAVLJANJU ŽERJAVOV V SLOVENIJI

// Dejan Bordjan

foto: **Laura Kristan Smerdelj**

Dan bi bil kot vsi drugi, če že zjutraj ne bi priletelo sporočilo o opazovanju žerjavov. Pomislim, da bo to še pestro in nadaljujem z dnevom. Ne čakam dolgo in že prileti prvo elektronsko sporočilo. Sledi drugo, tretje, četrto... Vmes dobim še eno sporočilo. Na res dober selitveni dan me doseže tudi do sto poročanj o žerjavih. Tako se včasih kar z malo tresoč roko lotim prebiranja opazovanj. Odpiram podatek za podatkom in jih vestno beležim. Nov zagon dobim vsakič, ko naletim na res prisrčna sporočila, iz katerih veje veselje, ki nastane le ob srečanju z žerjavi. Po kar nekaj letih zbiranja podatkov in pisanja zahval se je nabralo krepko več kot 10.000 podatkov, ki bi jih brez vestnih, prijaznih in navdušenih ljudi nabral zgolj za dobro peščico. Žerjavi navdihujejo ljudi in ženejo občansko znanost, katere del je v dobrih 15 letih postalo že več kot 1800 srčnih opazovalcev.

Z DNA V VIŠAVE

Globalno žerjav k sreči nikoli ni bil resno ogrožen. Obsežna območja borealnih gozdov med Evropo in vzhodno Sibirijo so omogočila obstanek zdravim populacijam, ki se še danes selijo v Indijo in na Kitajsko. V Evropi pa je bila zgodba precej drugačna. V 19. stoletju in vse do 80-ih let prejšnjega stoletja je evropska populacija močno nazadovala. V tem času je kot gnezdilka izginil iz mnogih držav, vključno z našimi sosedi in precej presenetljivo tudi iz Španije in Grčije. Proti koncu 20. stoletja so se po večjem delu Evrope odločili za korenite poteze za varstvo žerjavov, kot je prenehanje lova, zavarovanje gnezdišč ter redna štetja na selitvenih postajališčih in prezimovališčih. Kmalu so ukrepi obrodili sadove in posledično si je evropska populacija opomogla. Dejansko je dosegla več kot to, saj so se v 90-ih in v začetku tega tisočletja populacije več kot podvojile. To še posebej velja za populacijo, ki se seli čez Madžarsko. Tam se je od začetka 80-ih, ko so v Narodnem parku Hortobagy prešteli nekaj tisoč žerjavov, populacija dvignila na skoraj 200.000 hkrati prisotnih osebkov na višku selitve.

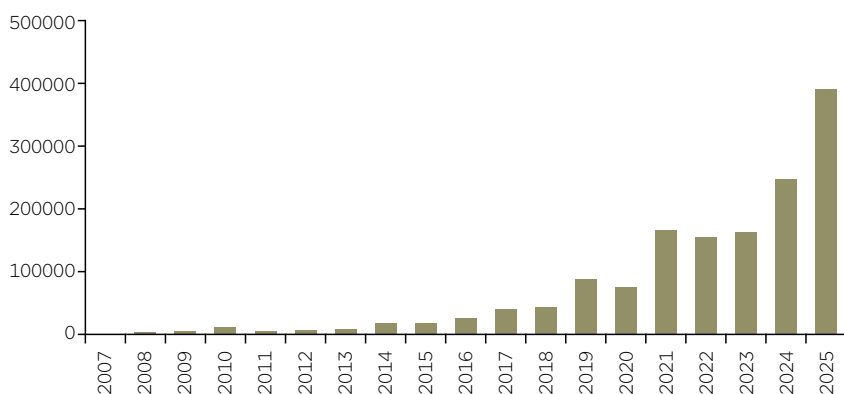
Ker se del teh žerjavov seli tudi čez Slovenijo, se je število žerjavov močno dvignilo tudi pri nas, po letu 2010 za skoraj 40-krat! Krajši zamik med dvigom na Madžarskem in dvigom pri nas lahko pripisemo razcepitvi selitvenih poti, ko žerjavi zapustijo Madžarsko. Velik del jih leti čez Balkanski polotok, prečka Jadransko morje, južni del Apeninskega polotoka, Sicilijo in Mesinsko ožino na poti do mokrišč Tunizije in Alžirije. Na tej selitveni poti so zaznali pomembna števila žerjavov še preden smo večanje opazili pri nas. Danes jih veliko prezimi v Panonskem delu Hrvaške in Srbije. Pri nas smo opazno rast seleče se populacije zaznavali šele od leta 2010 dalje, kar se ujema z dvigom prezimujoče populacije v naravnem parku Camargue na francoski sredozemski obali, kamor je namenjena glavnina »naših« žerjavov.

Zanimivo, a na povečanje populacije žerjavov sta posredno vplivala tudi dva okoljska dejavnika,

ki ju navadno povezujemo z negativnimi učinki na ptice - podnebne spremembe in kmetijstvo. Čeprav dviganje temperature potiska gnezdišča ptic proti severu in nestalne padavinske razmere močno vplivajo na mokrišča, lahko dvig temperature omogoči tudi ugodnejše zimske razmere za vrste, ki se selijo na kratke razdalje. Tako se žerjavom ni treba več seliti v Afriko in Španijo, ampak lahko prezimijo tudi ob severni obali Sredozemskega morja, v Padski in Panonski nižini ter celo po nižinah severne Nemčije in Poljske. Krajša selitev jim omogoči manj porabljene energije, manj pasti na poti ter hitrejšo vrnitev na gnezdišča. Kmetijske površine, ki se sicer pogosto zajedajo v mokrišča, pa so postale pomemben vir hrane v hladnem delu leta.

foto: Zoran Vidrih

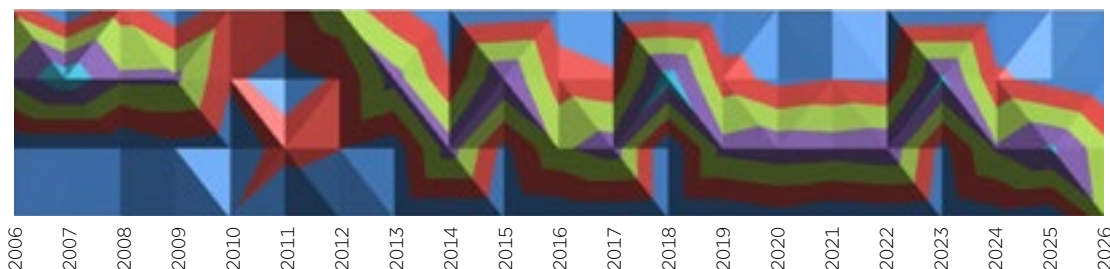

Število vseh opazovanih žerjavov v Sloveniji v posameznem letu

Dvigu selitvene populacije je sledilo tudi občutno širjenje gnezdečih žerjavov proti jugu. Že v 80-ih so poselili Veliko Britanijo. Od takrat so se gnezdišča razširila na več območij v Britaniji, na celotno Dansko, Poljsko, skoraj celotno Češko, precejšen del Nemčije ter v Francijo, na Slovaško in Nizozemsko. Posamezne gnezditve so bile zabeležene tudi v Avstriji in na Madžarskem. Tudi pri nas imamo opazovanja, ki nam dajejo upanje na skorajšnjo potrditve gnezdenja. Leta 2015 je bil par opazovan pozno spomladi med dvorjenjem in preganjanjem lisice. V letu 2023 in 2024 je bil par v gnezditvenem času opazovan tudi pri Krakovskem gozdu. Glede na razvoj evropske populacije je le še vprašanje časa, kdaj bomo gnezditve potrdili tudi pri nas. Poleg Cerkniškega jezera in Krakovskega gozda lahko gnezdenje pričakujemo tudi v črnih jelševjih v spodnjem toku Mure ali pa na kakšnem manjšem mokrišču z dovolj vode v SV Sloveniji.

Viški opazovanj žerjavov v spomladanskih mesecih v obdobju 2006-2026

12.-21. marec
2.-11. marec
20. februar-1. marec
10.-19. februar

GOZD, ALPE IN URBANA SREDIŠČA

Žerjave bomo med gnezditvijo našli predvsem na večjih in manjših mokriščih v zmernem in hladnem pasu. Zato ni presenetljivo, da v Evropi najdemo največje gnezditvene gostote na Finskem in v baltških državah. Med prezimovanjem in selitvijo so v preteklosti pretežno izbirali mokrišča in stepe. Z odpiranjem gozdov in spreminjanjem travnišč v njivske površine se danes pogosto ustavijo tudi na slednjih. Kljub temu še vedno najraje pristanejo in prenočujejo na mokriščih. Zato jih na tleh v Sloveniji največ vidimo ravno na našem največjem naravnem mokrišču, Cerkniškem jezeru. Tam smo v dobrem desetletju prehodili pot od redko opazovanih manjših skupin do izjemno velikih jat na tleh in bolj ali manj rednega počivanja v času selitve.

Žerjavi se selijo tako z aktivnim letom kot, če je le možno, s pomočjo jadrnanja na vetrovih. V primernem vremenu se lahko dvignejo izjemno visoko in hitro premagujejo velike razdalje. Pri nas smo jih opazovali tudi že nad vršaci najvišjih gora, a je kljub temu podatkov iz goratih predelov izjemno malo. Žerjavi podhranjena območja so tudi obsežni gozdovi Notranjske in Kočevske, Koroška, okolica Velenja ter obsežna hribovja med Škofjo loko, Horjulom, Idrijo in Mostom na Soči. Njihova nenavzočnost še toliko bolj bode v oči, ker jih marsikje opazujemo v presežkih. To velja predvsem za območja, ki pretežno potekajo od JZ do SV in tudi V Slovenije. Precej očitna je tudi razlika med spo-

mladansko in jesensko selitvijo. Medtem ko jih v jesenskem času opazujemo marsikje po državi, med drugim tudi v Beli krajini, na Kočevskem in vse do Jesenic, pa je njihova selitvena pot spomladi močno zožena z zgoštvami v Vipavski dolini, SZ delu Krasa, v okolici Logatca in na Cerkniškem jezeru ter v okolici Ljubljane, južnem delu Celjske kotline in južnih obronkih Dravskega polja. JZ, Osrednja in SV Slovenija pokrivajo 63 % vseh podatkov iz jesenskega in kar 72 % spomladanskega časa. Med vsemi doslej zbranimi podatki najdemo le 101 podatek iz celotne SZ Slovenije in od tega samo 5 na spomladanski selitvi. Podobna razlika je tudi v Beli krajini, kjer smo doslej zbrali 182 jesenskih in samo 2 spomladanska podatka, in na Koroškem, kjer je med 41 zbranimi podatki le en spomladanski. Območja z veliko žerjavi po drugi strani ležijo na območjih z velikim številom opazovalcev, npr.: Ljubljana in Ljubljansko barje, ali na območjih z redno ornitološko prisotnostjo, kot na Cerkniškem jezeru, zadrževalniku Medvedce in Ptujskem jezeru.

SELITVENA SUPER KOMBINACIJA: SMUK NA GNEZDIŠČE IN SLALOM NA PREZIMOVALIŠČE

Razlogov za veliko razliko med obema obdobjema selitve je verjetno več, a postaviti v ospredje velja dva. Prvi je v nujnosti selitve, kjer je ključno, da na gnezdišče ptice priletijo čim prej. S tem dobijo prednost pri izbiri najboljših gnezdišč pred zamudniki. Na spomladanski selitvi tako poskusijo čim hitreje prečkati Slovenijo, samo da ne bi izgubili tekme za izbiro partnerja ali gnezdišč. V tem času se lahko hribovitim delom Slovenije pogosto v celoti ognejo. Nujnost selitve se vidi tudi v koncentraciji spomladanskih opazovanj v le nekaj dneh, zato je višek pogosto bolj očiten spomladi, in v zgodnejšem času selitve. V obdobju 2006–2011 je bil višek spomladanske selitve med 2. in 11., lahko celo proti 20. marcu. Od 2012 dalje pa je kar 8 od 15 let višek doživelo med 20. februarjem in 1. marcem. V letu 2026 smo pomemben del opazovanj zabeležili že med 10. in 19. februarjem! Selitev je jeseni bolj ležerna in se lahko razteza vse od oktobra do decembra, vedno več jat opazujemo tudi januarja.

Drugi razlog za razliko med sezonama je v smeri pristopa k oviri, goram. Za žerjave gore ob ugodnem vremenu ne pomenijo bistvene ovire, kar potrjujejo posamezna opazovanja iz Alp. Po drugi strani pa z višino narašča moč vetrov, kar lahko ob neugodni smeri vetra žerjavom povzroča resne težave. Nad gorami so vremenske razmere tudi bolj nestanovitne in se lahko hitro poslabšajo. Ker je v splošnem večja verjetnost ugodnejših razmer v nižinah, izkušene ptice jato vodijo po ustaljenih selitvenih poteh, ki sledijo dolinam, rekam, jezerom ali prelazom. Čeprav se žerjavi v splošnem izogibajo prečkanju večjih masivov, je

Največ žerjavov na tleh v Sloveniji vidimo ravno na našem največjem naravnem mokrišču, Cerkniškem jezeru.

foto: Alex Kotnik

Na spomladanski selitvi žerjavi poskusijo čim hitreje prečkati Slovenijo, samo da ne bi izgubili tekme za izbiro partnerja ali gnezdišč.

pomembno tudi, iz katere smeri priletijo do ovire. Spomladi žerjavi sledijo Padski nižini in nižinam Furlanije-Juljske krajine. Tako te ptice kot tiste, ki priletijo po italijanskem škornju navzgor, trčijo ob Alpe, ki se raztezajo v smeri Z-V. Sledijo jim do Trnovskega gozda, kjer zavijejo proti notranjosti, dokler spet ne trčijo v Kamniške Alpe in Pohorje. Tam se ponovno obrnejo proti vzhodu. Panonska nižina jim na nadaljnji poti ne pomeni večje ovire, zato so tam podatki nekoliko bolj razpršeni. Izjema so opazovanja ob reki Dravi, ki ji mnoge jate sledijo. Na jesenski selitvi žerjavi priletijo do vzhodnih delov Alp, kjer so mnoge reke vrezale dolge doline. Ker te potekajo globoko v Alpe, se jate žerjavov slej ko prej znajdejo pred ovirami, ki jih morajo prečiti. Zato je jeseni občutno več žerjavov zabeleženih tudi v Italijanskih Alpah.

MALI GALEB

// Nej Primožič

*Nisem velik in nisem glasen,
moj polet je mehak in jasen.
Čez poletje črno kapuco nosim,
za grizljaj nikoli ne prosim.*

*Pod perutmi skrivam sence noči,
da me po njih spoznajo oči.
Sem najmanjši v svoji družini,
pravi biser v morski gladini.*

Že pozno poleti lahko opazujemo mlade osebkke z značilnim kontrastnim črnim vzorcem na hrbtu ter zgornjem delu peruti.

foto: Alex Kotnik

KDO SEM?

To je seveda mali galeb (*Hydrocoloeus minutus*)! Ta je v svetu ptic pravi unikat, kajti čeprav ga uvrščamo med galebe, bi ga marsikdo ob prvem srečanju zamenjal s čigro. Je namreč najmanjši predstavnik svoje družine (Laridae), katerega teža ne preseže dveh tablic čokolade. Na njegovo velikost se nanaša tudi vrstni pridevek "minutus", ki v latinščini pomeni majhen. Njegov let je hitro prepoznaven, saj nekoliko spominja na metulja. Izredno mehak, eleganten, poskakujoč in poln nenadnih zavojev, s katerimi nad vodno gladino pobira žuželke.

SELIVEC S SEVERA

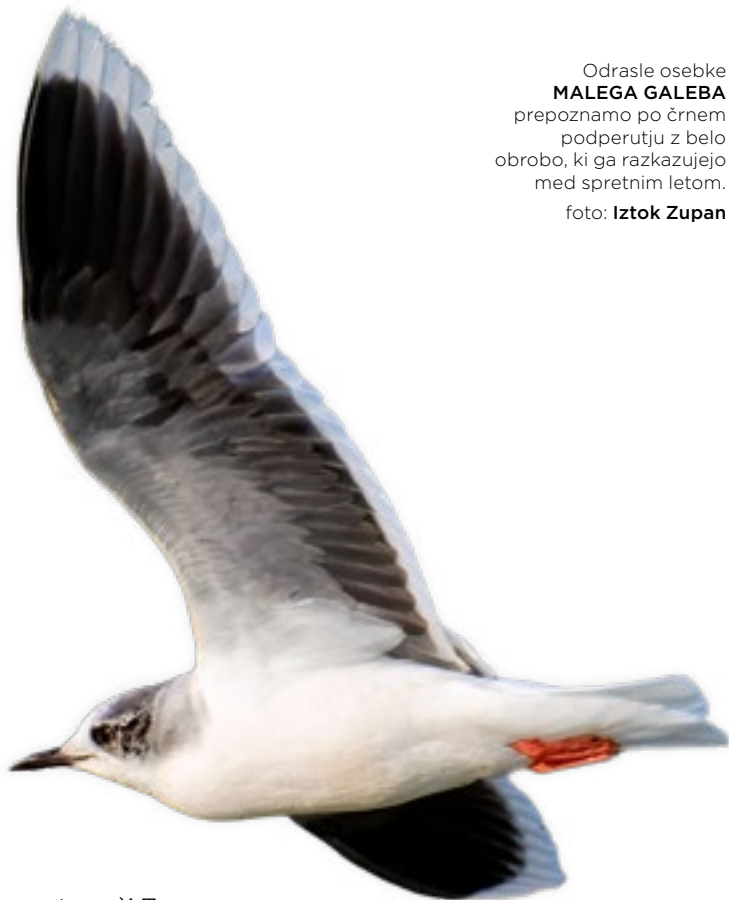
V Sloveniji ga bomo zaman iskali na seznamu gnezdilk. Njegova domovina leži daleč od naših krajev, saj gnezdi na severu Evrope in Azije, pogosto v kolonijah, skritih med trstičjem plitvih jezer in močvirij. Gnezdo je preprosta kotanjica na tleh ali plavajoči rastlinski podlagi, skrb za mladiče pa si delita oba starša. Kljub svoji majhnosti je izjemno vzdržljiv selivec. Jeseni se odpravi proti zahodni Evropi, Sredozemlju ali celo do obal severne Afrike, kjer preživi zimo. Pri nas ga zato najpogosteje gostimo spomladi in jeseni, ko se za kratek čas ustavi na večjih vodnih površinah, kot so na primer akumulacije na večjih rekah in Cerkniško jezero, nemalokrat pa je opazen tudi na obali.

ČRNA MASKA IN TEMNA KRILA

Če malega galeba srečamo pozimi, ga brez težav spregledamo v množici podobnih rečnih galebov (*Chroicocephalus ridibundus*). Takrat je njegova podoba nekoliko skromnejša: bela glava s komaj opazno temno piko za očesom. A ko nastopi čas svatovanja, se preobrazi v pravega plemiča! Glavo prekrije globoka, žametno črna kapuca, ki se ostro konča na zatilju, kljun pa postane temno rdeč, skoraj črn. Najbolj veličasten razpoznavni znak, ki je pomemben v vseh letnih časih, pa se skriva na spodnji strani peruti. Medtem ko so te zgoraj blede sive barve, je njihova spodnja stran pri odraslih pticah vpadljivo temna, skoraj črna s snežno belim robom. Ta kontrast je najlepše viden, ko ptica v nizkem letu počne svoje prepoznavne vratolomne podvige in lupinge.

Odrasle osebkke **MALEGA GALEBA** prepoznamo po črnem podperutju z belo obrobo, ki ga razkazujejo med spretnim letom.

foto: Iztok Zupan

Pri določanju galebov ima pomembno vlogo tudi starost ptice, saj se perje med življenjskimi obdobji precej spreminja. Mladostni osebki so v prvem letu svojega življenja bolj kontrastno obarvani. Na zgornji strani peruti imajo izrazit temen vzorec, ki v letu oblikuje značilno črko »M«, podobno kot pri nekaterih drugih manjših galebih, vendar je pri malem galebu ta vzorec praviloma bolj enoten in manj razdrobljen. Konice peruti so temnejše, rep pa na koncu krasi ozek temen pas. Spodnja stran kril pri mladih pticah ni tako enakomerno temna kot pri odraslih, temveč bolj sivkasta z razpršenimi temnejšimi deli. Na te znake moramo biti pozorni predvsem na jesenski selitvi, ko je mladih osebkov bistveno več kot odraslih.

Ko nastopi čas svatovanja, se preobrazi v pravega plemiča! Njegovo glavo prekrije globoka, žametno črna kapuca, ki se ostro konča na zatilju, kljun pa postane temno rdeč, skoraj črn.

Malega galeba bomo najlažje srečali konec aprila ali maja na deževen dan, ko se na selitvi ustavijo na večjih vodnih telesih, pogosto v družbi močvirskih čiger (*Chlidonias* spp. – na fotografiji črne čigre).

foto: **Mitja Denac**

PREHRANA

Njegov jedilnik je za galeba precej nenavaden. Mali galeb je specialist za drobno hrano in ga zato ne bomo našli na smetiščih, še manj pa nam ni treba skrbeti, da bo kradel sendviče na počitnikovanju ob obali, kot to počnejo njegovi večji bratrance. Na gnezdiščih v evrazijski tundri se prehranjuje skoraj izključno z vodnimi žuželkami in njihovimi ličinkami, ki jih spretno pobira s površine ali pa jih ulovi v zraku. Ko se preseli na morsko obalo, pa svojo prehrano obogati z majhnimi raki in ribicami, a njegova narava ostaja enaka. Je ptica, ki potrebuje mirna in čista vodna telesa, in zato je tudi zelo pomembno, da na njegovi poti vzdržujemo njemu primerne "postojanke".

Čprav je pri nas le gost na selitvi, je vsako srečanje z njim poseben dogodek. Zaradi svoje majhnosti in nežnega leta je hitro prepoznaven. Ker se spomladanski meseci hitro bližajo, priporočam obisk

V hladnem delu leta najpogosteje opazujemo male galebe v prvem zimskem perju, ko na perutih še vedno srečamo značilni vzorec v obliki črke W.

foto: **Gregor Bernard**

večjih vodnih površin. Kdo ve, morda se pa vam utrne sreča in ugledate majhno silhueto, ki se elegantno spreletava nad vodno gladino.]

ZAPLATE NEPOSEJANIH TAL: OBETAVNI REZULTATI ZA VARSTVO BIODIVERZITETE NA NJIVAH

// Mitja Denac

Zaplate neposejanih tal na njivi ozimnega žita.

foto: **Matija Mlakar Medved**

Njivske površine so najbolj degradiran del kmetijske krajine, a vendar lahko na njih najde hrano ali zatočišče nezanemarljivo število ptic in drugih živali. Za nekatere vrste, ki so v veliki meri izgubile svoj naravni habitat, so njive danes najpomembnejše življenjsko okolje. V Evropi je takšen poljski škrjanec (*Alauda arvensis*), prebivalec nekdanj obsežnih stepskih območij, ki zaradi svojih izjemno rodovitnih tal danes kažejo povsem drugačen obraz. Izguba travšč ter intenzifikacija kmetijskih praks na njivah sta poljskega škrjanca potisnili globoko v rdeče številke in tudi v Sloveniji se vrsta »postavlja« z najslabšim dolgoročnim trendom izmed vseh ptic kmetijske krajine.

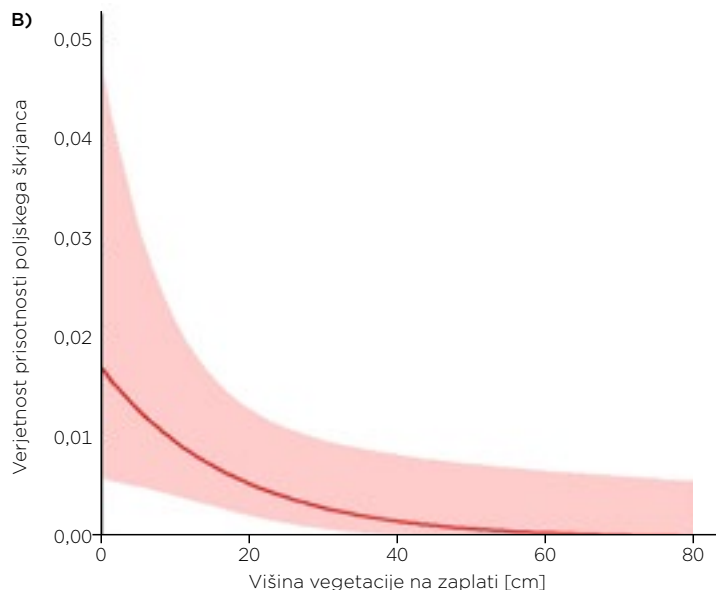
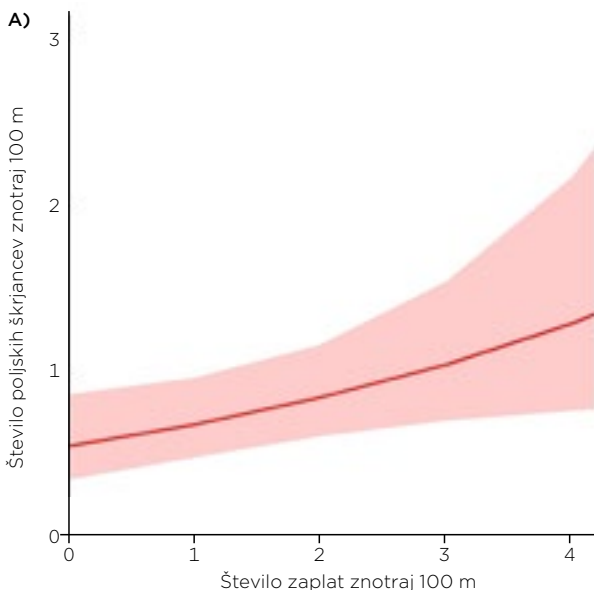
Rezultati so pokazali, da so zaplate učinkovit in smiseln ukrep v slovenski kulturni krajini.

Inovativen ukrep za izboljšanje prehranjevalnih razmer za poljskega škrjanca na njivah so zaplate neposejanih tal. Ideja je preprosta: gosto sejane in hitro rastoče poljščine zelo hitro oblikujejo visok in neprehoden vegetacijski pokrov, v katerem se škrjanci ne morejo prehranjevati. Z vzpostavitvijo

dveh majhnih, okoli 25 m² velikih neposejanih zaplat na vsak hektar njivske površine se razbije monotonost ter zagotovijo »otočki« z redko in nizko raslo vegetacijo, v kakršni se škrjanec najraje prehranjuje. Od leta 2023 dalje lahko takšne zaplate opazimo tudi v Sloveniji, na njivah z žiti, ogrščico in travno-deteljnimi mešanicami. V gnezditveni sezoni 2025 smo na Krško-Brežiškem polju testirali učinkovitost zaplat, pri čemer smo terenske popise združili z uporabo samodejnih kamer na zaplatah. Med marcem in junijem smo večkrat popisali ptice na 51 popisnih točkah, 29 zaplat pa smo dlje časa spremljali s kamerami. V nadaljevanju smo se osredotočili na poljskega in čopastega škrjanca (*Galerida cristata*), a podatkovni set omogoča tudi analize za druge vrste, ki so trenutno v polnem teku.

Rezultati so pokazali, da so zaplate učinkovit in smiseln ukrep v slovenski kulturni krajini. V njihovi okolici smo zabeležili večje število poljskih škrjancev kot drugod, kar je v skladu z ugotovitvami v tujini. Vendar zaplate še zdaleč niso edini dejavnik, ki vpliva na porazdelitev škrjancev – poljski škrjanci so izrazito zgoščeni okrog letališča Cerklje ob Krki, ki je z obsežnimi travnatimi površinami zanje odličen habitat. Povsem drugače je s čopastim škrjancem, ki je najštevilčnejši na predelih s širokimi makadamskimi cestami, številnimi rastlinjaki in nasploh visokim deležem golih tal.

LEVI GRAF (A) prikazuje odnos med številom zaplat in poljskih škrlancev v 100 m okolici popisne točke. **DESNI GRAF (B)** prikazuje, kako višina vegetacije znotraj zaplate vpliva na pojavljanje poljskega škrlanca (0 – škrlanec v uri snemanja ni zabeležen; 1 – škrlanec je zabeležen). Senčeno območje na obeh grafih ponazarja 95-% interval zaupanja.

Zaplate neposejanih tal so prednostno namenjene **POLJSKEMU ŠKRJANCU** (*Alauda arvensis*), a jih s pridom uporabljajo tudi druge živali v kmetijski krajini. foto: **Daive Scridel**

Povsem nov vpogled v dogajanje na zaplatah so omogočile samodejne kamere. Z njihovo pomočjo smo ugotovili, da zaplate uporablja pestra združba živali kmetijske krajine: zabeležili smo 18 vrst ptic in šest vrst sesalcev. Najpogosteje smo posneli rumene pastirice, poljske zajce in fazane, neredko pa tudi oba škrlanca. Čopasti škrlanec je zaplate uporabljal zelo oportunistično, pri čemer je izbiral takšne z velikim deležem golih tal. Ko je med sezono v večini zaplat zrasla plevelna vegetacija, so jih čopasti škrlanci prenehali uporabljati. Obiski poljskih škrlancev so bili bolj enakomerno porazdeljeni med zaplatami in med letom. Izbirali so zaplate z nižjo vegetacijo, a ne nujno golimi tlemi, zaradi česar so jim zaplate v povprečju rabile dlje kot čopastim škrlancem. Podoben vzorec smo opazili tudi pri drugih pogosto zabeleženih vrstah, kot sta rumena pastirica in poljski zajec.

Rezultati raziskave kažejo, da imajo zaplate neposejanih tal potencial, ki presega varstvo ene same vrste. V monotone njivske površine vnašajo heterogenost in ustrezne prehranjevalne razmere za mnoge živali, ne le ptice. Z boljšim razumevanjem zahtev različnih vrst bomo lahko v prihodnje izboljšali upravljanje z zaplatami in s tem še povečali njihovo varstveno učinkovitost.

Literatura

- Bordjan, D., Gamser, M. & Scridel, D. (2025): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine – delno poročilo za leto 2025. – DOPPS, Ljubljana.
- Denac, M. (2025): Evaluating the conservation effects of Skylark plots on threatened farmland birds in Slovenia. – Magistrsko delo, UL BF, Ljubljana

IZGUBLJENI V NOČI: KAKO UMETNA SVETLOBA ZMEDE SELITVENE PTICE

// Ines Svitlica

Posledica umetne svetlobe so pogosto trki ptic v steklene stavbe. Na fotografiji je poginuli ščinkavec (*Fringilla coelebs*).

foto: Maks Sešlar

Vsako leto se milijoni ptic odpravijo na dolga selitvena potovanja med gnezdišči in prezimovališči, pri čemer dobršen del poti prepotujejo ponoči. Pri navigaciji se zanašajo na naravne znake, kot so zvezde, luna in izmenjava dneva ter noči. A v zadnjih desetletjih je nočno nebo vse bolj osvetljeno z umetno svetlobo mest, cest in stavb. Znanstveniki so se zato vprašali, kako ta svetlobni "šum" vpliva na ptice selivke. Ali jim umetna svetloba pomaga ali jih ovira? Raziskave kažejo, da ima lahko resne in celo usodne posledice, kar je bil glavni razlog za nastanek tega preglednega znanstvenega članka.

Umetna svetloba daje ponoči pticam zavajajoče informacije. Namesto jasne meje med dnevom in nočjo dobijo občutek, da je noč krajša ali celo da je stalno dan. To vpliva na njihov notranji biološki urnik, ki uravnava spanje, selitev in razmnoževanje. Ptice postanejo ponoči bolj dejavne, manj spijo in izločajo manj hormona melatonina, ki je pomemben za ritem telesa. Še posebej problematična je dezorientacija. Ptice privlači svetloba mest, nebotičnikov in osvetljenih stavb, zato pogosto skrenejo s poti, krožijo okoli svetlobnih virov ali pristanejo na neprimernih mestih. Posledica so množični trki v stekla in stavbe – samo v ZDA zaradi tega vsako leto pogine več sto milijonov ptic. Umetna svetloba vpliva tudi na izbiro postankov med selitvijo. Ptice se pogosteje zadržujejo v urbanih območjih, kjer so bolj izpostavljene nevarnostim, plenilcem in pomanjkanju primerne hrane. Čeprav jim svetloba včasih omogoči daljše hranjenje, dolgoročno povzroča več škode kot koristi.

Literatura

– Yadav, V., Sharma, A., Tiwari, J., & Malik, S. (2025): *Lost in the Light: Effects of Exposure to Artificial Light at Night on Migratory Birds*. – Journal of Experimental Zoology Part A: Ecological and Integrative Physiology.

ZANIMIVOST

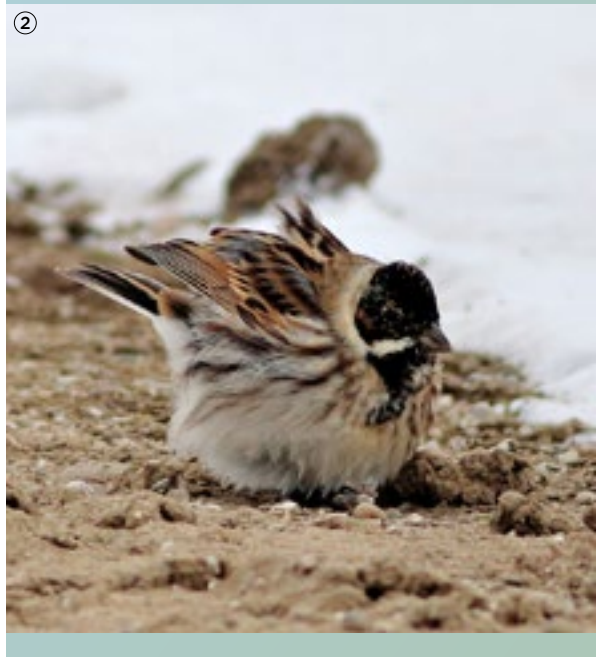
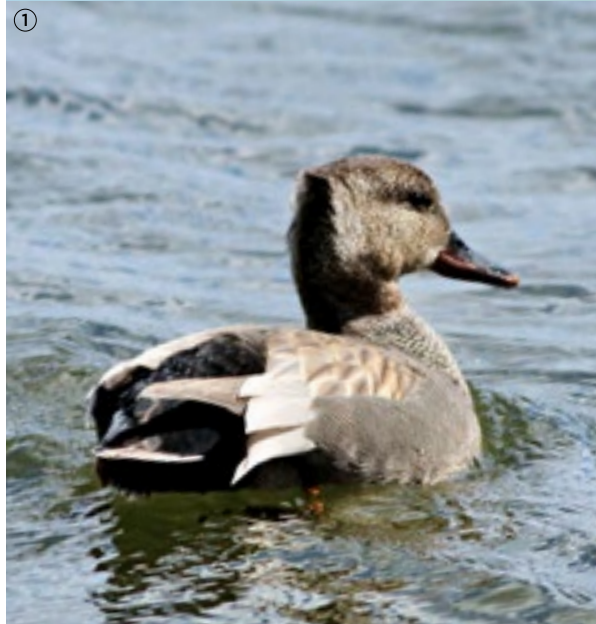
Ptice ne zaznavajo vseh barv svetlobe enako. Raziskave kažejo, da jih močno privlačita modra in bela svetloba, medtem ko jih rdeča manj. To spoznanje je pomembno tudi za varstvo drugih nočno dejavnih živali in za načrtovanje bolj naravi prijazne razsvetljave.

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

// Dejan Bordjan

Zima je čas za malo bolj umirjeno opazovanje ptic, še posebej, ker zimske razmere k nam prinesejo marsikaterega zimskega gosta, mnoge tudi blizu naselijem. Zima je tako primerna za urjenje prepoznavanja ptic, tudi vodnih. Ena izmed slednjih je na lažji fotografiji. Verjetno vas je večina vrsto prepoznala že na prvi pogled, za preostale pa lahko gremo po korakih do prave rešitve.

Na fotografiji ① vidimo srednje veliko vodno ptico pretežno sive barve s črnim obrepnim perjem. Ker je ptica obrnjena v stran, ne vidimo kljuna in se moramo za določitev zanesti na druge dele telesa. Med vodnimi pticami imajo podobno obliko telesa ponirki, le da imajo pogosto tanjši vrat ter zelo neizrazit rep. Podobne velikosti in oblike je še liska, ki

pa je črna. Slapniki in kormorani imajo dolgo telo in daljši vrat, gosi in labodi pa so preveliki. Tako nam ostanejo samo race. Ker gre za pretežno sivo obarvano ptico, lahko izločimo večino rjavih samic ter tudi bolj pisane samce rac. Ob sivini bi mogoče pomislili na sivko, a imata pri tej vrsti oba spola glavo enotno rjaste ali rjave barve. Med čofotavkami je samcev s pretežno sivimi boki in perutmi več. Dolgorepa raca ima dolg rep, kreheljic rumeno zaplato na podrepnem perju, mlakarica zeleno, žvižgavka pa rdeče-rjavo glavo. Preostane nam samo konočnica, ki jo izdajo še rjasti odtenki na perutih, fin črno bel vzorec po bokih in sivkasta glava.

Vsaj v vzhodnem delu Slovenije je zima letos pokazala zobe. Nizke temperature je dopolnila še z obstojnim snegom. V takih razmerah se manjše ptice pogosto zatečejo ob ceste, kjer najdejo kaj za v kljun. Če ste letos izkoristili dane razmere za kroženje po kolovozih, ste lahko naleteli tudi na skrivnostneža na težji fotografiji ②. Manjša ptica ima svetlo siv trebuh, pretežno rjave peruti, rjavo sivo trtico ter temen rep s svetlim zunanji peresom. Noge so rdeče-rjave barve, hrbet pa je videti rjavkast s progami. Z malo domišljije se na peresih, ki pokrivajo boke, vidijo pike. Ker ptico opazujemo

VABLJENI, DA SE PREIZKUSITE V NOVI DOLOČEVALSKI ZAGONETKI!

enostavnejša

zahtevnejša

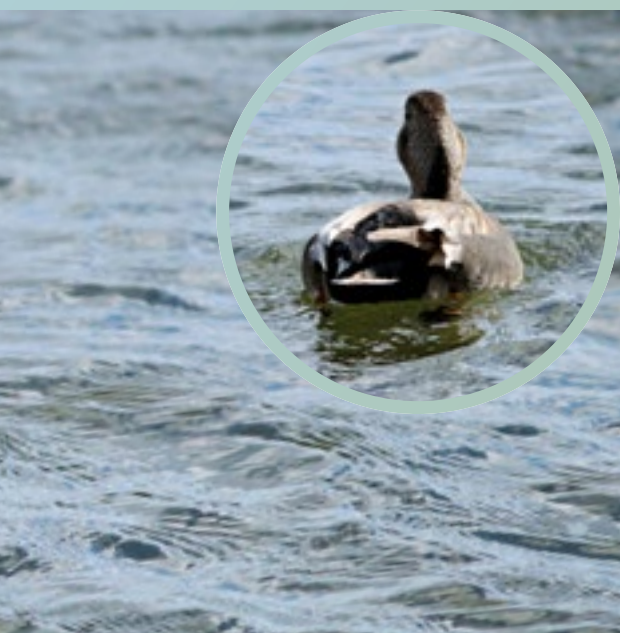

foto: Dejan Bordjan

foto: Dejan Bordjan

na tleh, lahko izločimo manjše rjave ptice, vezane na drevesa. Med »talnimi« vrstami lahko hitro izločimo vrane in drozge, ki so občutno večji in brez prog po hrbtu, ter pastirice, ki pa imajo ob vsem ostalem še dolg rep. Pozimi lahko na tleh naletimo tudi na sivo pevko, ki jo izločimo zaradi enotno rjavega repa. Enak kriterij lahko uporabimo za izločitev precej bolj pogostih talnih ptic, vrabcev. Zaradi pretežno sivkasto rjavih tonov lahko izločimo tudi škrjance, ki imajo tudi rožnate noge. Na tleh lahko predvsem pozimi naletimo tudi na ščinkavce. Ti so praviloma bolj pisani in pogosto z močnim repnim vzorcem. Še najbolj je ptici na fotografiji podobna samica ščinkavca, ki pa ima osrednji repni peresi sivkasti, trtico enotne svetlo sivo-rjave barve ter očiten belo-črn vzorec v perutih. Tako nam med »talnimi« pticami ostanejo samo strnadi. Pozimi se pri nas pojavlja večina naših vrst, le vrtni in črnoglavi se odselita. Na podlagi odsotnosti (ali preveč) bele barve v repu in sive trtice lahko izločimo velikega, plotnega, malega in snežnega strnada ter ostrogleža, na podlagi osnovne barve pa še rumenega. Beloglavi strnad ima sicer rjavo trtico, a je ta močno rjasta in brez sivih tonov. Prav tako so boki svetlejši in z rjastimi progami. Na sliki pa so proge videti temne, skoraj črne. Podobno barvo trtice ima tudi skalni strnad, ki ima tudi bolj bel zunanji del repa. Ostane nam trstni strnad, ki zadosti vsem kriterijem in je skupaj z rumenim tudi najpogostejše opazovan ob naših zimskih cestah.

SKRIVNOSTNE PTICE

KUKAVICA – napev sreče ↓

Kukavica je ptica, katere prelepi odmev se širi daleč naokoli, a uzre jo le malokdo. Zgodba pravi, da njen čudoviti napev prinaša srečo. Ko sem v otroštvu prvič ugledal kukavico, me je kljub svojemu preprostem videzu popolnoma prevzela in od nekdaj sem si jo želel fotografirati. Nekega jutra sem na krasu slišal kukavičje oglašanje. Poln adrenalina sem hitro postavil maskirni šotor in čakal. Kukavica se je spreletela na ograjo pašnika in začela s svojim svatbenim plesom. Naredil sem veliko fotografij, a se mi je zaradi vznemirjenja precej tresla roka. Doživetje, ki se zgodi redko, in trenutek, ki se te dotakne in ga ne pozabiš nikoli.

KOSEC – *Crex crex* →→

Vsakdo, ki je kdaj zgodaj zjutraj ali ponoči obiskal Cerkniško jezero, je že slišal kosca. A le redkokdaj se nam posreči to skrivnostno ptico tudi opaziti. Ravno to je razlog, zakaj me je kosec kljub svoji ostri pesmi povsem očaral. Nekega jutra sem na jezeru slišal koščevo oglašanje. Navdušen sem se prihulil do njega, postavil maskirni šotor ter čakal. Kosec se je nenadoma prikazal iz trave ter začel peti pred mano. Izkušnja je bila neverjetna, saj se je kosec šotoru približal na vsega 20 centimetrov, pel pred mano in skoraj prišel na klepet v šotor. Tega dneva ne bom nikoli pozabil.

KOBILIČAR – monoton, a čaroben →

Kobiličar je ptica, ki je že od malega ena mojih najljubših. Njegova pesem je sicer preprosta, a zame nekaj povsem posebnega in ima pri meni prav posebno mesto. Kljub svoji monotoni obarvanosti me kobiličar povsem prevzame, verjetno ravno zaradi svoje skrivnostne narave. Fotografirati sem ga želel leta, a se mi je vselej izmaknil. Nekega jutra sem slišal kobiličarjevo oglašanje, postavil maskirni šotor in čakal. Kobiličar je prišel na vejo in začel peti svojo enolično, a meni prečudovito pesem.

“Zame opazovanje in fotografija ptic ni zgolj hobi, je več, neizmerna strast in življenjsko poslanstvo.”

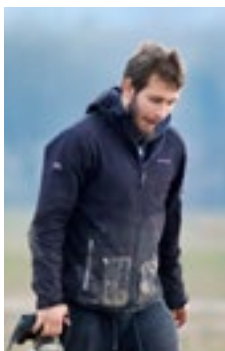

foto: Nevenka Kozina

ALEX KOTNIK

IZOBRAZBA: študent magisterija na Fakulteti za strojništvo

O FOTOGRAFIRANJU: Moja ljubezen do živali traja že od malih nog. V mladosti sem živel na kmetiji, kjer sem gojil kokoške, prepelice in zajce, kasneje pa se je ta strast usmerila predvsem v divje ptice. Zanje so me navdušili stric Jože, moj bratranec Sašo ter sosed Miro. Ko sem dobil svoj prvi aparat, me je fotografija popolnoma prevzela, resneje pa sem se začel s fotografijo ukvarjati pred dobrimi desetimi leti. V naravo zahajam pogosto, zame najljubši lokaciji za fotografiranje sta Cerknjiško jezero ter območje Pivških presihajočih jezer. Najraje fotografiram skrivnostne ptice, to so ptice, ki jih redko vidimo, a pogosto zgolj slišimo in jih uzre le malokatero oko.

OPREMA: Sony A7R mark V + Sony 200-600 mm

Z VRANAMI SE MORAMO NAUČITI SOBIVATI

// Gregor Domanjko

Infrastruktura za obiskovalce parkov naj ne bi bila pod drevesi z gnezdi vran.

foto: Gregor Domanjko

Konec novembra 2025 je v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti potekalo predavanje z naslovom Upravljanje z vranami na Hrvaškem. Organizirali so ga člani Pomurske sekcije Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije v sodelovanju z Javno ustanovo Međimurska priroda. Namen predavanja je bil predstaviti sobivanje z vranami v hrvaških mestih.

Povod za predavanje je bila vloga za plašenje in odstranitev gnezd poljske vrane (*Corvus frugilegus*) v grajskem parku, ki jo je Mestna občina Murska Sobota, na podlagi pritožb občanov in konfliktov z vranami, vložila na Ministrstvo za naravne vire in prostor. V Društvu smo mnenja, da tako drastični in enostranski ukrepi ne bodo pomagali. Zato smo

se odločili, da v Mursko Soboto povabimo Saro Srša in Mihaelo Mesarič iz Međimurske prirode. Omenjena organizacija za varstvo narave v Čakovcu zadnjih 15 let soupravlja mestni park, v katerem gnezdi večja skupina poljskih vran. V njem in v drugih večjih hrvaških mestih od leta 2017 poteka štetje te ptičje vrste. Tako je na primer v Zagrebu v letu 2025 gnezdilo 1245 parov poljskih vran, v Čakovcu 689 parov. Za primerjavo, v grajskem parku v Murski Soboti smo v letu 2025 našli 53 gnezdečih parov.

Predavateljici sta povedali, da so se sive (*C. corone cornix*) in poljske vrane prilagodile življenju v mestih, ker se prehranjujejo z odpadki ter rastlinskimi in živalskimi materialom. Plenilcev v mestih pa skoraj nimajo. V nasprotju s sivimi se poljske vrane bolj kot v mestih in naseljih, kjer gnezdijo, povečini prehranjujejo na poljih v odprti kulturni krajini. Pri tem obe vrsti veljata za »čistilce«, saj se radi prehranjujeta s poginulimi ali povoženimi živalmi in živalskimi ostanki.

Ker obe vrsti živita in gnezdita na drevesih v mestih in mestnih parkih, prihaja pri srečevanju z ljudmi do konfliktov. Obe vrsti odnašata smeti iz košev, sta hrupni in težave nastajajo zaradi njihovih iztrebkov na parkovni infrastrukturi. Vendar je agresivno vedenje v času gnezdenja značilno samo za sivo vrano, medtem ko je poljska vrana plašna, tudi če so mladiči zunaj gnezda in so v bližini ljudje. Dokazano je, da nimata posebnega vpliva na ptice pevke, saj so območja njunega gnezdenja običajno degradirana in neprimerna za gnezdenje večine drugih ptic.

Za namene preprečevanja nastanka konfliktov med vranami in ljudmi je nujno izvajanje določenih ukrepov. V parkih ali delih naselij, kjer gnezdi sive vrane, je potrebno bolj odgovorno ravnanje in odlaganje odpadkov. Nameščati je treba koše, ki se po uporabi zaprejo in ki živalim onemogočajo brskanje ter izmetavanje smeti. Zabojnike za smeti je treba zapirati in smeti redno odvažati.

Bistven dejavnik preprečevanja in izogibanja konfliktov med vranami in ljudmi je informiranje in ozaveščanje ljudi. Na Hrvaškem za obiskovalce parkov nameščajo informativne table in znake, ki opozarjajo na prisotnost vran. Pomembno je, da ljudi izobražujemo in širimo koristne informacije. Na primer, da ob napadu sive vrane dvignemo roke in gledamo v smeri napada. Gnezdeče sive vrane običajno obiskovalce parkov napadejo s hrbtno smeri.

Poleg naštetega je bistveno, da pravilno načrtujemo umestitev parkovne infrastrukture. V parkih sadimo grmičevje in po rasti nizka drevesa. Drevesa morajo rasti gosteje z redkejšo krošnjo. Infrastrukture, kot so klopi in mize, še posebej pa otroških igral, ne nameščamo pod ali v bližino dreves, kjer gnezdi vrane. Če so mize in klopi pod drevesi kolonijskega gnezdenja poljskih vran že nameščene, jih ustrezno zaščitimo pred vplivi padajočih iztrebkov in jih označimo na način, da jih ljudje vsaj v času gnezdenja vran ne uporabljajo. Če je potrebno, infrastrukturo premeščamo po parku,

pogosteje pa čistimo in vzdržujemo poti in objekte v bližini vranjih gnezd.

Siva in poljska vrana sta gnezdilki odprte kmetijske krajine. Zaradi poseka mejic in posamičnih dreves smo jih ljudje »pregnali« v mesta in naselja, kjer se počutijo bolj varne. Zdag jih nočemo v mestih. Ampak načini, da bi jih pregnali iz mest, niso učinkoviti. Zato se moramo naučiti sobivati z njimi.

V grajskem parku v Murski Soboti poljske vrane najraje gnezdiijo na platanah.

foto: **Gregor Domanjko**

OBIŠČITE NAŠO SPLETNO TRGOVINO!

Z izdelki pokažite, da vam je mar za ptice, z nakupom pa nam jih pomagajte ohranjati. Ponudbo izdelkov si lahko ogledate na: <https://trgovina.ptice.si/>

UTRINKI Z JANUARSKEGA ŠTETJA VODNIH PTIC 2026

VELIKI ŽAGARJI (*Mergus merganser*).
foto: **Davide Scridel**

Prezimujoča **BELA ŠTORKLJA** (*Ciconia ciconia*).
foto: **Urša Očko**

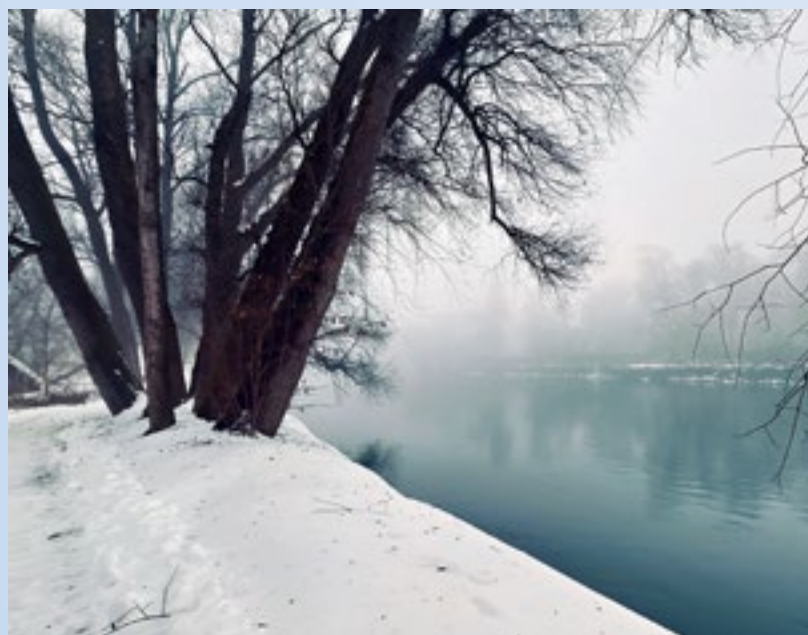

ZELENONOGA TUKALICA (*Gallinula chloropus* - levo) in
liška (*Fulica atra* - desno).
foto: **Zarja Platovšek**

POPISOVALEC NA DELU.
foto: **Simon Očko**

ZVONCI (*Bucephala clangula*).
foto: **Zarja Platovšek**

V severovzhodni Sloveniji je bila letošnja zima res prava zima!
foto: **Monika Podgorelec**

SPOMLADANSKI KOTIČEK ZA NAJMLAJŠE

// Katja Krivec

KRIŽANKA

DOBRO SI OGLEJ ILUSTRACIJE, KAJ PREDSTAVLJAJO ALI KATERI DEL ILUSTRACIJE JE POUČEN S PUŠČICO. VSAKA ILUSTRACIJA JE OZNAČENA S SVOJO ŠTEVILKO. TVOJA NALOGA JE, DA OB KVADRATKIH NAJDEŠ ENAKO ŠTEVILKO, KOT JO IMA ILUSTRACIJA, IN BESEDO ZAPIŠEŠ V KVADRATKE. VELIKO VESELJA PRI REŠEVANJU!

1

7

6

1

7

2

10

9

9

3

10

2

3

6

5

5

4

8

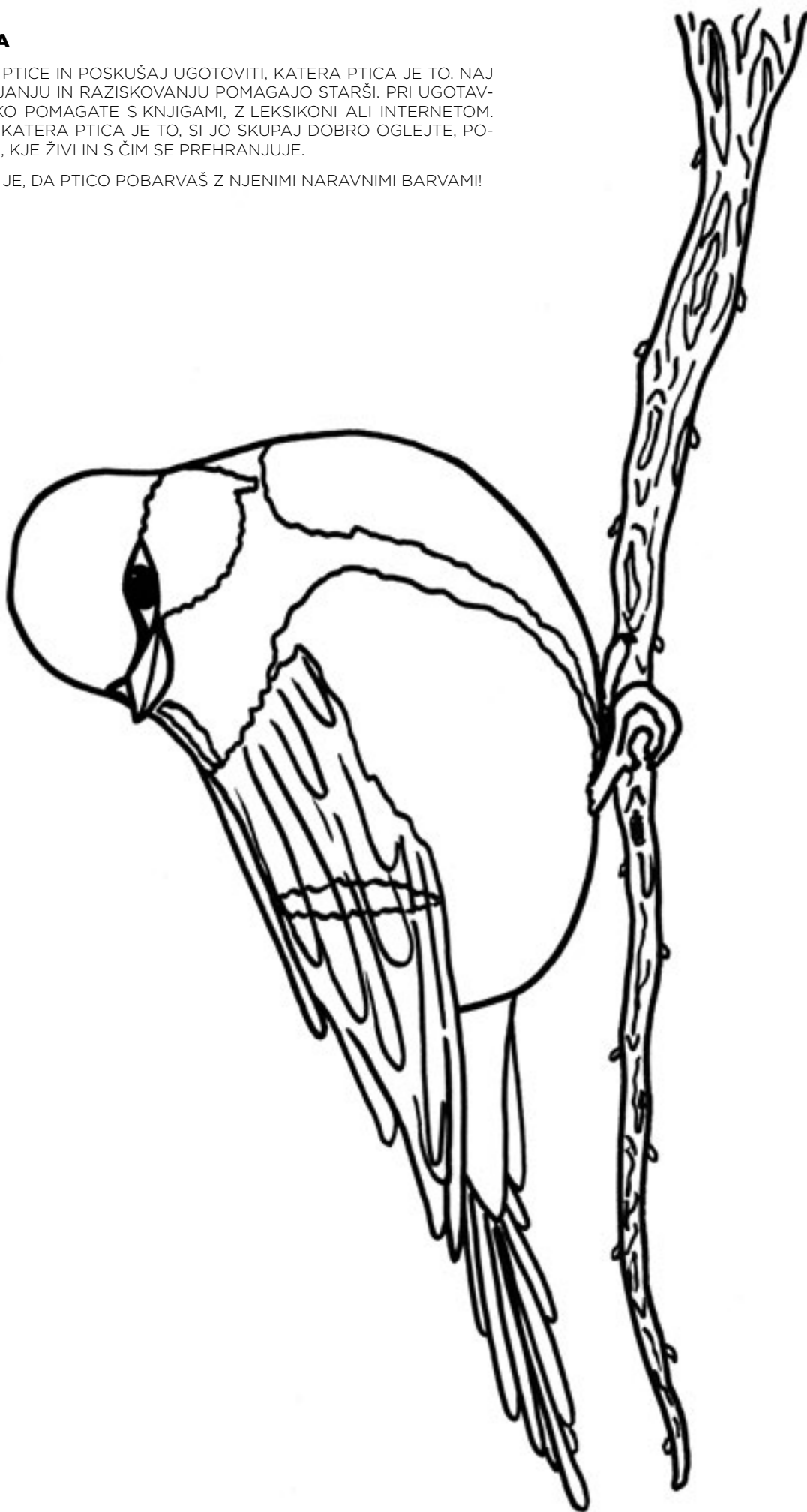
4

8

POBARVANKA

OGLEJ SI RISBO PTICE IN POSKUŠAJ UGOTOVITI, KATERA PTICA JE TO. NAJ TI PRI UGOTAVLJANJU IN RAZISKOVANJU POMAGAJO STARŠI. PRI UGOTAVLJANJU SI LAHKO POMAGATE S KNJIGAMI, Z LEKSIKONI ALI INTERNETOM. KO UGOTOVITE, KATERA PTICA JE TO, SI JO SKUPAJ DOBRO OGLEJTE, POGOVARJAJTE SE, KJE ŽIVI IN S ČIM SE PREHRANJUJE.

TVOJA NALOGA JE, DA PTICO POBARVAŠ Z NJENIMI NARAVNIMI BARVAMI!

DULAR
(*Eudromias morinellus*)
foto: **Alex Kotnik**

TAM, KJER SE NEBO KONČA

// Benjamin Dovečar

Moja zgodba se začne tam, kjer se nebo konča. Sem rumenoglavi kraljiček, majhen kot dih vetra med iglicami smrek, a s srcem, ki zmore zajeti ves svet. Vedno sem verjel, da se modrina neba nikoli ne konča, da je svet tam zgoraj odprt in varen. A nekega dne sem spoznal, da je meja med svobodo in pogubo lahko nevidna - izbrisana v bleščeči ali prozorni površini stekla, ki prevara oči celo najbolj lahko-perutih med nami.

Prvič sem se z njo srečal hladnega jesenskega jutra. Moja jata se je selila med krošnjami, jaz pa sem nekoliko zaostal, kot se mi rado zgodi. Med drevesi se mi je nenadoma razkrila popolna modrina - kot da se je nebo samo spustilo prav do tal. Letel sem proti njej, prepričan, da sledim svojim. A to ni bilo nebo. Bil je zid. Trden, hladen, smrtonosen.

Zaletel sem se v okno, z zvokom, ki se mi še vedno vrača v sanje. V trenutku sem izgubil občutek za prostor, svet se mi je zavrtel in padel sem na tla. Tam sem obležal, droben in prestrašen, tresoč se z razmršenim perjem in hitrim, plitvim dihom.

A imel sem srečo. Nekdo me je opazil. Človeške roke, sprva tako velike in neznane, so me previdno dvignile. Čutil sem toplino dlani, nežno utripanje življenja, ki me je pomirjalo. Odnesele so me v zavetje, me položile v škatlo z mehko krpo in mi dale čas, da se mi povrne moč. Ko sem končno ponovno razprl peruti, so me nesli ven, med drevesa in me spustili nazaj v svet, dom, ki ga tako zelo ljubim.

Toda pot nazaj k moji jati ni bila lahka. Gozd je bil poln hrupa, vsak odmev pa me je znova spomnil, kako blizu smrti sem bil. Dolgo sem klical, dolgo poslušal. Šele ko je sonce že začelo padati med veje, sem slišal znani, nežni *si-si-si-si*. Moja družina. Moja varnost. Moje nebo.

V dneh, ki so sledili, sem postal bolj pozoren na svet okoli sebe. Vidim preveč tistih, ki nimajo moje

Kraljički so ene najmanjših ptic v naših krajih.

sreče: postovk, ki so obležale pod steklom avtobusne in železniške postaje, selivk, ki nikoli ne pridejo do svojih daljnih prezimovališč, golobov, vrabcev in celo velikih galeb, ki jih je odsev neba premamila v smrt. Steklene površine so tihe pasti, nevidni sovražniki, ki odsevajo gozd, nebo ali odprti prostor, kjer ga v resnici ni.

Primer ustrezno označene šipe za preprečevanje trkov ptic v steklo.

foto: obe Benjamin Dovečar

Prosim vas, ljudje, ki delite ta svet z nami: pomislite na nas. Preprosti gosti vzorci na oknih, notranje zavese, manj sijaja - vse to lahko reši naša življenja. Naše peruti so majhne, naša telesa lahka in krhka, a tudi mi imamo pravico leteti varno.

Če boste pazili na steklene ovire, boste pazili na nas. Jaz, droben kraljiček, sem preživel. Številni drugi niso imeli te sreče. Zato vas prosim: pomagajte nam, da bomo tudi v prihodnje lahko peli med drevesi in se varno vračali pod nebo, ki ga imamo tako radi.

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- ▶ pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- ▶ pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ▶ ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- ▶ bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- ▶ vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- ▶ sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

Spomladi na polju

Nižinska kmetijska krajina je eno izmed življenjskih okolij, kjer v spomladanskem času najlaže opazujemo ptice na selitvi. Številne vrste za postanek potrebujejo večje odprte površine, tovrstno okolje pa je zaradi preglednosti tudi opazovalcem prijazno. Oči na peclje, morda med sprehodom poleg ptic opazite tudi kakšnega skrivnostnega (manjšega) sesalca!

ČRNI ŠKARNIK (*Milvus migrans*)

Črni škarnik je srednje velika ujeta, prepoznavna po rahlo škarjastem repu in temno rjavem perju. V letu deluje eleganten, z dolgimi, ozkimi perutmi in rahlo privzdignjeno držo. Pogosto kroži nad vodnimi površinami ali polji, kjer išče hrano, kot so manjši sesalci, ribe in mrhovina. Gnezdi na drevesih, največkrat v bližini rek ali jezer. V Sloveniji je razširjen predvsem v vzhodnem delu države, največje gostote pa dosega na Dravskem polju. Je selivec, ki jeseni odleti v Afriko. Njegovo pojavljanje kaže na dobro ohranjeno in raznoliko okolje. Črni škarnik je zanimiva in pomembna vrsta v ekosistemu, saj pomaga uravnavati populacije drugih živali in odstranjuje mrhovino. Njegova eleganca v letu in prilagodljivi način življenja navdušujeta tako ornitologe kot ljubitelje narave.

Besedilo: **Žan Tertinek**

foto: **Gregor Bernard**

TOGOTNIK (*Calidris pugnax*)

Jate selečih se togotnikov so za opazovanje še posebej zanimive zaradi velike raznolikosti med posameznimi pticami. Nekatere so mnogo večje od drugih – to so običajno samci, ki jih lahko zlasti v pozni pomladi prepoznamo tudi po barvitnem svatovskem perju, ki jim začne poganjati po glavi in vratu. Pri večini se glava obarva v črno ali rjavo, pri nekaterih v snežno belo, nekateri pa ostanejo na las podobni samicam – od teh barv bosta poleteli, ko bodo prileteli na gnezdišča v mokriščih severne Evrope in pričeli s svatovskimi boji, odvisna tudi njihov družbeni položaj in paritvena strategija. A nič ne de, v času spomladanske selitve, ko se togotniki ustavijo pri nas in v jatah drobencljivo po z lužami posejanih njivah ali travnikih, so si med seboj še vsi prijateljski.

Besedilo: **Matija Mlakar Medved**

foto: **Mitja Denac**

POLJSKA VOLUHARICA (*Microtus arvalis*)

Med sprehajanjem po travnikih in poljih našo pozornost pogosto pritegnejo kanje, ki oprezajo z daljnovidnih žic, postovke, ki lebdiijo visoko v zraku, ali čaplje, ki napeto srepijo v tla. Če sledimo njihovim pogledom, lahko v travi opazimo brezštevilne luknje, med seboj povezane z labirintom ozkih stezic, ki so jih bržkone uhodile poljske voluharice. Poljske voluharice sodijo med najpogostejše male sesalce v kmetijski krajini in so glavni vir hrane za mnoge ujede, sove, zveri in druge plenilce zlasti na gnojenih travnikih in poljih, kjer je pridelava bolj intenzivna. Od miši jih bomo najlaže ločili po kratkem repu ter majhnih očeh in ušesih, od drugih na moč podobnih vrst voluharic pa po toplo-rjavem kožuhu in ušesih, poraščenih z gosto kratko dlako.

Besedilo: **Matija Mlakar Medved**

foto: **David Knez**

KUPČAR (*Oenanthe oenanthe*)

Prisrčnega kupčarja lahko v času selitve opazujemo skoraj povsod. Zlahka ga bomo prepoznali, ko poseđa po grudah zemlje, večjih kamnih in podobnih 'kupčkih' v odprti krajini, povsem prepričani, da smo videli kupčarja, pa smo lahko, ko se spreleti in poblisne s svojim vpadljivim črno-belim repom. Čeprav majhen delež kupčarjev, ki jih spomladaj srečujemo v nižinah, gnezdi tudi pri nas (zlasti v skalnatem gorskem svetu), je pred veliko večino še dolga pot – kupčar namreč velja za rekorderja med pticami pevkami, saj nekateri med njimi s prezimovališč v tropski Afriki potujejo tudi do 15.000 km oddaljenih gnezdišč v Severni Ameriki. Ko naslednjič vidimo kupčarja, mu torej voščimo srečno pot – kdo ve, kaj vse ga še čaka.

Besedilo: **Matija Mlakar Medved**
foto: **Mitja Denac**

RDEČEGRLA CIPA (*Anthus cervinus*)

Od začetka aprila pa vse do sredine maja, ko je vreme spremenljivo, je prava priložnost za opazovanje ali (pogosteje) zgolj slušno zaznavo te skrivnostne ptice. Običajno je vrsta spregledana, saj jo najlaže prepoznamo po dolgem pisku, ki je precej podoben žvižgu race žvižgavke (*Mareca penelope*). Pisk je nežen in pogosto preslišan v množici vseh drugih spomladanskih zvokov. Za dodatek cipe pogosto letijo visoko in hitro izginejo, kar še dodatno oteži terensko izkušnjo. Na srečo se zgodi tudi, da rdečegrlo cipo opazimo med počitkom ali prehranjevanjem na poljih in travnikih, neredko ob zastajajoči vodi. Takrat določitev še zdaleč ni težavna. Kljub njeni podobnosti z drugimi cipami jo izdaja svetlo oranžno obarvana obraz in grlo. Prav tako na sebi nima odtenkov zelene barve, njen trebuh pa je bel in pokrit s črno obarvanimi pikami.

Besedilo: **Maks Sešlar**
foto: **Mitja Denac**

MALA PODLASICA (*Mustela nivalis*)

Malokdo ve, da v naših krajih poleg velike podlasice oz. hermeline (*Mustela erminea*) prebiva tudi njegova drobcena sestrična, mala podlasica, s katero se srečamo nekoliko redkeje. Še najlaže jo bomo opazili, ko se smuka po zaraščenih jarkih ali mejicah v kmetijski krajini. Od hermeline jo bomo najbolj zanesljivo ločili po zelo kratkem repu brez črne konice ter po rjavih pegah na sicer belem podbradku, prve sume pa bo v nas zagotovo zbudila že velikost – mnogo manjša mala podlasica v dolžino navadno ne meri več od pedi, s čimer si je prislužila prikupen naziv najmanjše zveri na svetu. Skoraj povsem prepričani, da smo videli malo podlasico, smo lahko tudi, če v zimskem času opazujemo podlasico z rjavim kožuhom – v nasprotju s hermelinom se slednja pozimi namreč ne odene v bel kožušek, temveč ostane rjava.

Besedilo: **Matija Mlakar Medved**
foto: **Al Božič**

JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC 2026

// Luka Božič

POVODNI KOS
(*Cinclus cinclus*) med
lovom v ledeno mrzli Soči.
foto: **Davide Scridel**

V letošnjem januarju je v Sloveniji potekalo jubilejno 30. januarsko štetje vodnih ptic (IWC), s čimer smo dosegli zares spoštovanja vreden mejnik pri vsakoletnem spremljanju zimske številčnosti in razširjenosti te skupine ptic na celotnem ozemlju države. Za uspešno izvedbo gre znova velika zasluga lokalnim koordinatorjem, ki so poskrbeli za brezhibno organizacijo štetja. V tej ekipi je nedavno prišlo do nekaterih sprememb, saj je dolgoletnega koordinatorja za Krko Andreja Hudoklina zamenjal David Kapš, Urša Očko pa je po lanskem uvajanju znova prevzela organizacijo na števnem območju Savinje. Najpomembnejše delo pa je z udeležbo in vestno opravljenim štetjem na svojem popisnem območju tako kot vselej opravilo več kot 200 prostovoljnih popisovalcev. Nekateri med njimi v štetju sodelujejo že od samega začetka.

Za opravljeno delo se vsem najlepše zahvaljujem!

Ob koncu tedna 17. in 18. 1. 2026 je jutranja in dopoldanska megla ponekod nekoliko ovirala štetje, kljub temu pa uspešno štetje ni bilo nikjer ogroženo. Tudi tokrat nam je uspelo pregledati večino odsekov na vseh večjih rekah, vsa pomembnejša stoječa vodna telesa in celotno slovensko obalno morje. Posledica dalj časa trajajočega nadpovprečno hladnega vremena v severni polovici Slovenije kljub manjši otoplitvi neposredno pred štetjem je bila obsežna zaledenost vodnih teles. Zlasti na severovzhodu je bila večina stoječih vodnih teles zaledenelih v celoti, tako da so se vodne

ptice v velikem številu pojavljale v strugi Mure (>2500 os.) in Drave (>3600 os.). Podatki, vneseni v bazo januarskega štetja do začetka marca, nakazujejo, da bo končno skupno število prešteti vodnih ptic v Sloveniji tokrat krepko večje od povprečnega (51.360) in se bo verjetno precej približalo meji 60.000 osebkov, ki smo jo doslej presegli le trikrat. Nadpovprečno je tudi število zabeleženih vrst (65). K omenjenemu rezultatu v največji meri prispeva števno območje Drave, kjer skoraj 27.000 vodnih ptic pomeni drugo največje

število v januarskih štetjih doslej. Občutno nad povprečjem so tudi števila vodnih ptic na števnih območjih Mure, Spodnje Save in Kolpe, pa tudi za druga števna območja je videti, da skupno število nikjer ne bo manjše od povprečja. Med posameznimi lokacijami po številu vodnih ptic izrazito stopa v ospredje Ptujsko jezero (13.375 os.), ki mu pričakovano sledijo Ormoško jezero (3081 os.) in zadrževalnik Medvedce (1625 os.) na števnem območju Drave, Brežiško jezero (1824 os.) in gramoznica Stari Grad (1133 os.) na Spodnji Savi, Cerknjsko jezero (1838 os.) na Notranjskem ter Sečoveljske soline (2453 os.) in Škocjanski zatok (1303 os.) na Obali. To so tudi edine lokacije, kjer je skupno število vodnih ptic preseгло 1000 os. Poleg Drave je bilo skupinsko prenočevanje več vrst galebv zabeleženo tudi na Trbojskem jezeru na srednji Savi. Rezultati pri posameznih vrstah vodnih ptic so večinoma nadaljevanje njihovih populacijskih trendov, ki jih beležimo zadnjih nekaj let. Med vrstami z največjimi zabeleženimi števili prevladujejo race, rekordna števila so tako letos (znova) dosegli žvižgavka (*Mareca penelope*), konopnica (*Mareca strepera*), kreheljca (*Anas crecca*), dolgorepa raca (*Anas acuta*), raca žličarica (*Spatula clypeata*), čopasta črnica (*Aythya fuligula*) in veliki žagar (*Mergus merganser*). Slednji je bil številan na praktično vseh večjih rekah po državi. Na Obali so bili znova v večjem številu zabeleženi kravja čaplja

V soboto, 17. 1., smo se s prijateljicami že štirinajsto leto zapored udeležile tradicionalnega januarskega štetja vodnih ptic ob Kamniški Bistrici. Na naše presenečenje in veselje smo opazile kar pet vodomcev, kar je največ doslej. V preteklih letih smo na istem območju zabeležile največ dva. Letos so si vodomci očitno teritorialno razdelili celoten odsek reke. Sicer pa je bilo na splošno število ptic skromnejše. Zabeležile smo le tri velike žagarje in eno sivo čapljo. Med običajnimi mlakaricami pa je našo pozornost pritegnila majhna raca, ki se je izkazala za kreheljca. Glede na zregulirano strugo Kamniške Bistrice in na mestih vidno onesnaženo vodo, me preseneča, da je ptic sploh še toliko. A narava vedno znova pokaže svojo vztrajnost. Tokrat so jo najlepše ponazorili vodomci, ki so popestrili naš popis.

Besedilo in foto: **Nika Hrabar**

V svojih enajstih IWC-popisih sem tokrat prvič naletela na konkretne zimske razmere. Po nedavnem dežju na snežno podlago je bila površina ledena in težavna za hojo, ptic ob Turji pa za peščico. Še tistih nekaj sivih in belih čapelj ter dveh samcev mlakaric je po vzletu kmalu požrla gosta megla. Če sem prejšnja leta k skromni beri ptic ob tem močno reguliranem potoku brez omembe vredne obrežne vegetacije (in vsakič znova z vidnim organskim onesnaženjem) lahko dodala vsaj še kake pastirice in vodomca, mi je letos uspelo pognati v beg poljskega zajca, ki se je pri manjši zaplati trave tik nad vodo poskusil narediti nevidnega.

Ta letošnji popis je zahteval vsaj nekaj alpinistične opreme (dereze), sicer bi se lahko ob pomanjkanju pazljivosti tudi sama znašla v Turji.

Besedilo in foto: **Vesna Kitthiya**

(*Bubulcus ibis*) in sveti ibis (*Threskiornis aethiopicus*) (Škocjanski zatok) ter plamenec (*Phoenicopterus roseus*) (Sečoveljske soline). Nasprotno od naštetih vrst pa se številčnost rečnega galeba (*Chroicocephalus ridibundus*) v januarju pri nas izrazito zmanjšuje, kar so potrdili tudi letošnji rezultati. Kljub velikemu skupnemu številu ptic med zabeleženimi vrstami letos ni veliko redkih vrst. Nekoč smo mednje prištevali zimska opazovanja žličarke (*Platalea leucorodia*), ki pa se v zadnjih letih pozimi redno pojavlja v Sečoveljskih solinah.

Kot ljubitelj narave in naravovarstvenik se rad udeležim kakšnega projekta, ki se tiče narave. Zato sem se vodnega popisa udeležil z velikim veseljem. Kakšno zanimivo naključje, popis vodnih ptic je ravno letos, ko sem se ga udeležil prvič, beleži 60 let. Udeležba na popisovanju, ki sem ga opravil na oblačno soboto, mi daje vpogled v svet vodnih ptic Selške Sore, ker tudi mene samega zanima, kako pestro je življenje ob naši domači reki. Najprej sem mislil, da na tak pust oblačen in rahlo meglen dan ne bo kaj veliko vodnih ptic. A so me zelo prijetno presenetile.

Dodeljen mi je bil odsek Selške Sore od mostu na Češnjici pa vse do mosta v Selcih. Najbolj sem se razveselil velikih žagarjev, ki jih tudi drugače redno spremljam zadnje dve leti. Na koncu popisa sem bil zares vesel, da sem imel s sodelovanjem možnost prispevati k beleženju števila vodnih ptic v Sloveniji.

Po opravljenem popisu lahko naredim zaključek, da se na bregovih Selške Sore kljub navideznemu mirovanju dogaja kar veliko. Se že veselim naslednjega popisa vodnih ptic.

Besedilo in foto: **Jošt Drol**

SUHI ZIDOVI

// Aja Zamolo

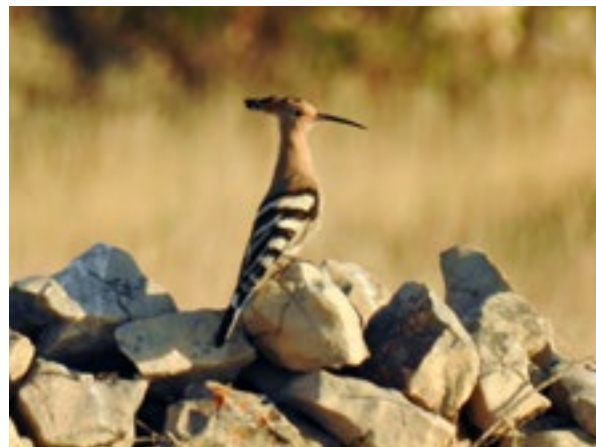
Suhi zidovi so pomemben del kulturne krajine in dediščine.

foto: **Aja Zamolo**

Suhi zidovi (tudi suhozidi) so tradicionalne strukture iz kamna, ki v kmetijski krajini nimajo le kulturnega pomena, temveč živalim zagotavljajo skrivališča, mesta za odlaganje jajc, prezimovališča, parišča in mesta za sončenje. So linijske kamnite strukture brez veziva, ki jih je človek pogosto ustvaril vzdolž lastninskih meja med zemljišči z namenom razmejitve zemljišč, odstranjevanja kamnov z obdelovalnih površin zaradi lažje košnje in oranja ali podpore ob grajenih terasah in poljskih poteh. Danes je vse bolj prepoznan tudi njihov pomen za biodiverzitetu. V vse bolj poenoteni krajini so to zatočišča, prezimovališča, skrivališča in tudi selitvene poti za mnoge vrste plazilcev, dvoživk, ptic in nevretenčarjev.

Ključna prednost suhih zidov so vmesni prostori med kamenjem in skalami. Tradicionalna gradnja poteka z nalaganjem kamenja lokalnega izvora, brez betoniranja in zapolnjevanja razpok.

foto: **Aja Zamolo**

Suhi zidovi so velikega pomena tudi za različne vrste ptic. V JZ Sloveniji lahko v njih gnezdi tudi **SMRDOKAVRA** (*Upupa epops*).

foto: **Domen Stanič**

Suhi zidovi pritegnejo predvsem toploljubne organizme, kot so kuščarice in kače, ki si na njih poiščejo ustrezna mesta za sončenje, hkrati pa jim množica razpok med kamenjem ponuja dovolj skrivališč in mest za odlaganje jajc. Biodiverzitetu, ki je vezana na te krajinske elemente, se poveča tudi z grmi in drevesi, ki pogosto spremljajo suhe zidove. V suhih zidovih lahko gnezdiijo nekatere vrste ptic – tudi večje, kot je smrdokavra (*Upupa epops*).

GRADNJA SUHIH ZIDOV

Suhi zidovi so elementi, ki jih je pomembno ohranjati predvsem tam, kjer že so. So trajne strukture, ki zagotavljajo bivališča za desetletja, zato so

obnove izredno pomembne. Suhi zidovi morajo biti povezani z mejicami, grmišči ali zaplatami gozda, sicer je za živali prehajanje med življenjskimi okolji oteženo. Najboljše je, da se jih postavi na južni osončeni strani – ob gozdnem robu, mejici ali pasu obrežne vegetacije.

Suhi zid bo lahko opravljal svojo funkcijo zgolj, če mu zagotovimo stalnost. Odstranjevanje tovrstnih elementov iz krajine je lahko zelo škodljivo, saj živalim s tem odvzamemo skrivališča, jih zmotimo med hibernacijo ali uničimo že odložena jajca. Ključna prednost suhih zidov pred drugimi grajenimi linijskimi elementi so skrivališča – vmesni prostori med kamenjem in skalami, kamor se lahko živali skrijejo pred plenilci. Suhi zid zato zgradimo na tradicionalen način z nalaganjem kamenja lokalnega izvora, brez betoniranja in zapolnjevanja

razpok. Celostne obnove suhih zidov naj potekajo pazljivo. Če med obnovo naletimo na jajca ali prezimujočo žival, z obnovo nemudoma prenehamo in skušamo ustvariti prvotne razmere. Prednostno obnove opravljamo jeseni, ko živali še ne prezimujejo, prav tako v njih ni jajc.

VZDRŽEVANJE

Suhi zid je najbolje vzdrževati sproti vsako leto, kar lahko naredimo z rednimi obhodi in ročnim popravilanjem zrušenega skalovja. Da preprečimo pretirano razrast lesne vegetacije ob suhem zidu, je grmovje in drevje občasno smiselno nekoliko razredčiti, vendar za večjo biotsko pestrost poskrbimo, da vedno ostane nekaj lesne vegetacije. Za živali so pomembni predvsem grmi z gosto pritalno razrastjo.

Lesna vegetacija ob suhem zidu še poveča njegov potencial za ohranjanje biotske pestrosti.

foto: **Mitja Denac**

Lesna vegetacija ob suhem zidu lahko še poveča njegov pomen za ohranjanje biotske pestrosti. Za živali so pomembni predvsem grmi z gosto razraslo pritalno krošnjo, ki jim omogoča več kritja. Aktivna zasaditev lesne vegetacije običajno ni potrebna, saj se bo z nekaj leti ob primernem vzdrževanju zarasla sama. Če to vseeno želimo, potem uporabimo avtohtone lesne vrste – z vidika živali so koristne predvsem plodonosne in trnate vrste, kot so črni trn, kalina, glog, rumeni dren, bezeg in dobrovita. V suhi zid ni dobro umeščati večjih dreves, saj lahko njihove korenine suhi zid porušijo.

Uporaba fitofarmaceutskih sredstev je za plazilce, dvoživke in druge živali škodljiva, zato okrog suhih zidov zagotovimo vsaj 10–20 m širok varovalni pas, kjer se ne uporablja fitofarmaceutskih sredstev. Najboljše je, da je varovalni pas travnik ali pašnik, po možnosti ekstenzivno upravljan, saj z vzdrževanjem nizke vegetacije ohranjamo tudi primerno osončenost suhih zidov.

Priprava priporočil je potekala v okviru projekta EIP KROTA (Izboljšanje naravovarstvenih učinkov kmetijskih pridelovalnih sistemov v Sloveniji, 2022–2025), ki je bil financiran iz Programa razvoja podeželja RS 2014–2020 v okviru ukrepa Sodelovanje, podukrep M16.5 – Okolje in podnebne spremembe.

Več priporočil za naravi prijazne prakse najdete na spletni strani www.kmetovati-z-naravo.si.

POŽARI IN NJIHOVA POVEZAVA Z OPRAŠEVALCI: VPLIVI NA EKOSISTEME IN BIODIVERZITETO

// Kevin Rečnik

MEDONOSNA ČEBELA
(*Apis mellifera*)

foto: Domen Stanič

Požari so naravni del ekosistemov, kljub temu, da jih ljudje pogosto dojemamo kot uničujoče. Čeprav lahko povzročijo veliko škodo, so požari eden ključnih procesov, ki oblikujejo naravno dinamiko okolja. V zadnjih letih se vedno bolj zavedamo vpliva podnebnih sprememb na pogostost in obseg ekstremnih vremenskih pojavov, vključno s požari. Kljub temu lahko požari v nekaterih primerih pripomorejo k večji biotski pestrosti, še posebej, če so del naravnega požarnega režima tega območja.

Vsako območje ima svoj specifični požarni režim, ki določa sestavo biotskih združb. Ta režim je določen z zgodovinsko frekvenco požarov, njihovo intenziteto, sezonskim terminom pojavljanja in prostorsko razpršenostjo. Ker so medvrstne interakcije in vpliv

abiotskih dejavnikov izredno kompleksni, je težko natančno napovedati, kako bodo prihodnje spremembe požarnih režimov vplivale na ekosisteme. Pomanjkanje znanja o teh povezavah je velik izziv za varstveno biologijo, zlasti glede opravevanja, ki je proces, ključen za preživetje številnih rastlinskih in živalskih vrst. S povečevanjem pogostosti požarov in spreminjanjem njihovih sezonskih vzorcev bomo verjetno pričali spremembam v ekosistemih, ki bodo vplivale tudi na opravevanje.

V območjih, kjer so požari pričakovani in del naravnih procesov ekosistema, imajo običajno kratkoročno (do treh let) pozitiven vpliv na lokalno biotsko pestrost opravevalcev. Po požaru se namreč ustvarijo razmere, ki omogočajo hitrejšo rast rastlin, saj požar zmanjša konkencijo za vire, kot so prostor, svetloba in hranila v tleh. Kratkoročno po požaru uspevajo rastlinske vrste s krajšo življenjsko dobo in hitrejšim razvojem, ki zacvetijo hitreje kot bolj dolgožive lesne vrste. Slednje potrebujejo nekoliko več časa, da si opomorejo. Posledično pogosto opazimo masovno rast cvetočih rastlin, bolj značilnih za travnike, ki izkoristijo te ugodne razmere. Požari imajo ugoden vpliv tudi na vetrocvetke, saj bolj odprta pokrajina omogoča boljše disperzijo njihovih semen. Kot posledica večjega števila cvetočih rastlin, ki so zaradi večje količine svetlobe tudi bolje vidne, se običajno vzporedno s tem poveča število opravevalcev, predvsem žuželk. Iz tega vidika lahko požare ocenimo kot pozitivne pri zvišanju biodiverzitete določenega območja. Vendar to načeloma velja le v okoljih, kjer so požari normalna oziroma pričakovana motnja. V takih okoljih so rastlinske in živalske vrste namreč prilagojene požarom. Vendar pa lahko preveč pogosti požari, posebej v

Veliki **ČRNO-RDEČI ČMRLJ**
(*Bombus lapidarius*)

foto: Kevin Rečnik

kratkih časovnih intervalih, povzročijo dolgoročne težave. Namreč, če so požari preveč pogosti, številne rastlinske in živalske vrste enostavno nimajo na voljo dovolj časa, da vzpostavijo stabilno populacijo. Večja je denimo verjetnost časovnega prekrivanja požarov z mirujočo fazo žuželk, kar bo povišalo smrtnost, podobno velja tudi za tiste žuželke, ki gnezdiijo nad površjem tal. Posledica vsega tega je trajna sprememba habitata.

Gledano širše, bolj regionalno, lahko imamo po sezoni požarov več manjših krp, kjer je izbruhnil požar. Te krpe so lahko heterogene (različnih dimenzij in geografskih lastnosti), kar načeloma poveča diverziteteto med krpami. Gledano ožje na bolj lokalnem nivoju, kjer dejansko prihaja do medvrstnih interakcij, običajno opazimo upad kompeticije zaradi izginevanja ali oslavitve posameznih vrst, kar lahko prav tako vodi v povečanje diverzitetete. Vrste, ki so generalisti, so manj občutljive za motnje in se lahko hitreje prilagodijo novim razmeram po požaru. Po drugi strani pa so habitatni specialisti, odvisni od specifičnih rastlinskih vrst in okoljskih razmer, bolj ogroženi, saj tolerirajo veliko manj sprememb v habitatu. Posebno ogroženi so metulji, katerih gosenice, bube in gnezda so zelo izpostavljeni požarom. Kožekrilci, kot so čebele in ose, požarom načeloma laže kljubujejo, saj mnoge vrste gnezdiijo v bolj zaščitene mikrolokacijah, kot so talni rovi, kjer je izpostavljenost visokim temperaturam manjša. Socialne vrste so prav tako v prednosti, saj poleg tega, da živijo v bolj zaščitene gnezdi, tvorijo kolonije z velikim številom osebkov.

Opraševalci se odzivajo na požare različno, odvisno od lastnosti, kot so mobilnost, socialna organiziranost kolonij in specifične potrebe po habitatu. Dobri letalci imajo večje možnosti za ponovno naselitev območja po požaru, saj se lahko naselijo praktično sočasno s cvetenjem rastlin. Vrste, ki gnezdiijo v tleh in preživijo požar, lahko izkoristijo manjšo kompeticijo za vire in manjšo številčnost plenilcev.

Požari poleg neposrednega vpliva na vrste zaradi temperature vplivajo tudi posredno zaradi dima. Ob požarih se dim z vetrom širi več deset kilometrov daleč, ob večjih požarih tudi do sto, in s tem lahko zaradi požarov neposredno trpijo tudi bolj oddaljene lokacije. Delci v zraku znižajo kakovost zraka, kar lahko vodi v slabšo kakovost hrane, nižjo fizično pripravljenost opraševalcev, manjšo odpornost, večjo dovzetnost za bolezni, krajšo življenjsko dobo in nižjo stopnjo razmnoževanja. V dimu so lahko koncentracije različnih snovi, ki zmedejo živali z občutljivim zaznavanjem vonja. Ker večje število delcev v zraku povzroči tudi drugačno polarizacijo svetlobe, lahko vodi v zmedo pri orientiranju.

Kot primer vrste, ki jo močno ogrožajo požari, zlasti na Krasu, je barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*), metulj iz družine pisančkov (Nymphalidae). Ta metulj je imel še pred nekaj leti stabilno

populacijo na zahodnem in osrednjem delu Krasa, kar so pokazali rezultati popisov na vzpetini Cerje od leta 2009 do 2019. Leta 2019 je območje prizadel obsežen požar, nato leta 2022 še en, ki je obsegal poleg samega Cerja tudi večji del zahodnega Krasa. Monitoringi po omenjenih požarih v zadnjem obdobju kažejo na očiten upad številčnosti. Ker ima ta vrsta metulja relativno nizko sposobnost razširjanja in razdrobljenost manjših populacij, je dolgoročen obstoj te vrste na Krasu vprašljiv.

Povezava med požari in opraševalci je kompleksna in večplastna. Požari imajo lahko tako pozitivne kot negativne učinke, odvisno od njihove pogostosti, obsega in prostorske razpršenosti. Vendar pa je jasno, da moramo razumeti te povezave, če želimo učinkovito ohraniti biotsko pestrost in zdravje naših ekosistemov v dobi podnebnih sprememb. Zaradi slednjih je pričakovati, da bodo v nekaterih delih sveta požari postali pogostejši in obsežnejši, kar bo resen izziv za ohranjanje biotske pestrosti. V povezavi s tem je zaskrbljujoče tudi siceršnje upadanje populacij opraševalcev in izumiranje rastlinskih vrst, kar bo dodatno poslabšalo ekološke razmere. Temu lahko kljubujemo z regulacijo požarov, a obstaja velika možnost, da bomo imeli vedno težji nadzor nad njimi v prihodnosti.

Pasti z lovilnimi krožniki za opraševalce, ki smo jih postavili v sklopu raziskave na pogorišču Trstelja iz leta 2024.

foto: Kevin Rečnik

OBSOTELJE

// Dušan Klenovšek

OPIS OBMOČJA

Obsotelje je krajina ob reki Sotli, ki ločuje Hrvaško in Slovenijo, ponekod široka, tudi poplavna ravnica, ki se med Bistrico ob Sotli in Bizeljskim spremeni v ozko sotesko (Zelenjak), kjer je komaj kaj prostora za cesto in železnico. V preteklosti je Sotla na ravninah ustvarila številne meandre, rokave in mrtvice, danes je žal večji del struge reguliran, mrtvice zasute in mokrotna ravnica meliorirana za potrebe kmetijstva. Nad plodno ravnico se dvigujejo toploljubna pobočja iz kremenčevega peska – posledica plitvin nekdanjega Panonskega morja. Ostanke poplavne ravnice in peščena pobočja z izredno blago klimo gostijo tudi nekatere za Slovenijo redke ptice gnezdilke.

POPLAVNA RAVNICA JOVSI

DOSTOP:

Jovsi so najlažje dostopni z regionalne ceste Brežice-Podčetrtek. Med vožnjo skozi nižinski poplavni dobov gozd (Dobrava) na edinem križišču zavijemo desno proti naselju Kapele. Lahko ustavimo na trgu (parkirišče) med cerkvijo in staro šolo (sedaj infocenter). Od slednjega se po gozdnatem pobočju do Jovsov spustimo po Koščevi učni poti do opazovalnega stolpa na robu ravnici.

Lahko pa se zapeljemo skozi Kapele proti mejnemu prehodu Rakovec, kjer zavijemo desno na makadamsko pot skozi Jovse proti Velikemu Obrežu na obrobju Dobove.

ZAHTEVNOST:

Za obisk Jovsov je pomembna primerna obutev. Za Koščevo pot je dovolj pohodna obutev, za raziskovanje po kolovoznih poteh pa so škornji najboljša opcija. Ne pri-

poročam hoje zunaj poti, saj lahko spregledamo mlake, vodne depresije.

TRAJANJE OGLEDA:

Obisk Koščeve poti v Jovse traja običajno dve uri. Sprehod po kolovoznih poteh (tudi nočni zaradi poslušanja oglašanje kosca) prav tako. Za prvi obisk območja priporočam vodenje ali vsaj dodatne informacije Turističnega društva Kapele ali Kozjanskega parka.

BIČJA TRSTNICA
(*Acrocephalus schoenobaenus*)
je pogosta
gnezdilka
Jovsov.

VODNA GREBENIKA
(*Hottonia palustris*)

RAHLOCVETNA KUKAVICA
(*Anacamptis laxiflora*)

OPAZOVANJE PTIC:

Jovsi v pomladno poletnih mesecih privabljajo predvsem zaradi možnosti slišanja oglašanja kosca (*Crex crex*) (redko podnevi, praviloma le ponoči). Nočni obisk je pravo doživetje, saj poleg kosca tedaj lahko

slišimo velikega skovika (*Otus scops*), pa tudi dvoživke (zelena rega, zelena žaba, urh). Najbolj optimalna je pot iz Velikega Obreža po makadamski poti proti Rakovcu, ali pa na robu naselja zavijemo levo po makadamski poti v sredino Jovsov (1 do 1,5 km daleč). Obisk v svetlem delu dneva omogoča opazovanje (poslušanje) napevov kobiličarja (*Locustella naevia*), biče (*Acrocephalus schoenobaenus*) in močvirske trstnice (*A. palustris*), rjavega srakoperja (*Lanius collurio*), mokoža (*Rallus aquaticus*), prosnika (*Saxicola rubicola*), kobilarja (*Oriolus oriolus*). Z nekaj sreče nas presenetita tudi smrdokavra (*Upupa epops*) ali rjava čaplja (*Ardea purpurea*). Iz gozda nad Jovsi bo vedno slišati tudi največjo med žolnami – črno žolno (*Dryocopus martius*).

Obsežen kompleks vlažnih travnikov v Jovsih je dom številnih ogroženih ptic ter drugih rastlinskih in živalskih vrst.

foto: vse **Dušan Klenovšek**

DRUGO:

Jovsovski mokrotni travniki s kanali in mlakami so bogati tudi s številnimi vlagoljubnimi rastlinami. V zadnjih letih so vse obsežnejši sestoji navadnega trsta (*Phragmites australis*), Tudi rumeno cvetoča vodna perunika (*Iris pseudacorus*) tvori sestoj. V kanalih zacvetita vodna grebenika (*Hottonia palustris*) in navadna strelišča (*Sagittaria sagittifolia*), v vodi tudi trižilna vodna leča (*Lemna trisulca*). Na vlažnih travnikih je številna orhideja rahlocvetna kukavica (*Anacamptis laxiflora*). Težko je presenetiti plašno močvirsko sklednico (*Emys orbicularis*) ali velike pupke (*Triturus carnifex*) v mlakah, zelo verjetno pa lahko opazimo tudi po več srn (*Capreolus capreolus*) skupaj.

GNEZDIŠČE ČEBELARJA V PESKOKOPU ŽUPJEK

DOSTOP:

Do območja nekdanjega kremenčevega peskokopa na obrobju Bizeljskega nas iz Brežic vodi ista cesta. Po 16 km nas na obrobju naselja info tabla usmeri na levi odcep za peskokop Župjek - gnezdišče čebelarja. Pri leseni kolibi ali terasi nad njo lahko parkiramo.

ZAHTEVNOST:

Za obisk peskokopa Župjek zadostuje lahka pohodna obutev. Do opazovalnice vodi pot malce navkreber, ob deževnem vremenu je lahko tudi blatna in spolzka.

TRAJANJE OGLEDA:

Obisk gnezdišne kolonije čebelarjev na Bizeljskem obiskovalci zaključijo običajno v eni uri. Fotografiji se razumljivo zadržijo kar nekaj ur.

Luknjice čebel, peskokop Župjek

OPAZOVANJE PTIC:

Na območju gnezdišča čebelarja (*Merops apiaster*) je za večino obiskovalcev že zanesljivo opazovanje več deset osebkov (običajno prek 50) te pisane ptice enkratno doživetje. Običajno vsaj slišimo še kobilarja, rjavega srakoperja, plotnega strnada (*Emberiza cirrus*), divjo grlico (*Streptopelia turtur*), dleska (*Coccothraustes coccothraustes*), grivarja (*Columba palumbus*) in zadnja leta z nekaj sreče celo smrdokavro. V okolici opazovalnice so postavljene tudi gnezdilnice, ki privabijo veliko sinico (*Parus major*), plavčka (*Cyanistes caeruleus*) in škorca (*Sturnus vulgaris*). Za fotografe obstaja tudi zelo zelena možnost fotografiranja čebelarja. V ta namen so zaposleni v Kozjanskem parku uredili pod gnezdilno steno fotoopazovalnico. Ker je povpraševanje veliko (hkrati lahko fotografirata le dva), je potrebna rezervacija termina, samo fotografiranje pa je mogoče med 6. in 10. uro dopoldan. Z dobrim teleobjektivom jim lahko uspejo tudi posnetki čebelarja iz splošno dostopne opazovalnice.

VRBJA PEŠČENA ČEBELA (*Andrena vaga*)

V peskokopu so površine pod gnezdilno steno v zaraščanju. Invazivne vrste (robinija, enoletna suholetnica ...) se po prevzemu upravljanje redno odstranjujejo, a avtohtono rastlinstvo še potrebuje čas. V dostopnih stenah in golih peščenih površinah lahko v pomladnem času opazujemo številne luknjice premera nekaj mm. So delo čebel peščinark (vrnja peščena čebela *Andrena vaga*), ki v njih odlagajo jajčeca in hrano za ličinke. Poleg čebelarjevih rogov lahko opazimo še nekaj veliko večjih – ti so del podzemnega bivališča lisice (*Vulpes vulpes*) in jazbeca (*Meles meles*).

Pred obiskom svetujemo, da pred obiskom potrebne informacije preverite na spletni strani JZ Kozjanski park: <https://kozjanski-park.si/> in na njihovem Facebook-profilu.

Par **ČEBELARJEV** (*Merops apiaster*) v peskokopu

Peskokop Župjek, v katerem že dolga leta gnezdi čebelarji, je sčasoma postal prava lokalna atrakcija.

AVILIST – PO VEČ DESETLETJIH POENOTENA GLOBALNA TAKSONOMIJA PTIC

// Mitja Denac

Slovenski ornitologi smo se ravno dodobra navadili, da sta **ČRNA** (*Corvus corone corone*) in siva vrana (*C. c. cornix*) ločeni vrsti, a nas čaka nova sprememba.

foto: **Alexis Lours**

Če ste si pred letom dni zastavili preprosto vprašanje, koliko vrst ptic živi na svetu, ter se lotili brskanja po spletu, vas je čakalo neprijetno presenečenje. Čeprav je Googlova umetna inteligenca hitro ponudila številko »okoli 11.000«, se je bilo do natančnega, znanstveno sprejetega števila vrst ptic na svetu izjemno težko dokopati. In ko nam je to uspelo, se je število razlikovalo med različnimi viri. No, po zaslugi AviLista nam od poletja 2025 dalje za to ni treba več skrbeti!

ZAKAJ SPLOH PRIDE DO TAKSONOMSKIH NESKLADIJ?

V 18. stoletju je Carl Linné z delom *Systema naturae* postavil temelje moderne zoologije, tako na po-

dročju taksonomije (razvrščanja organizmov v različne hierarhične nivoje – taksone) kot nomenklature (poimenovanja). Intenzivno raziskovanje manj dostopnih delov sveta je v 19. in začetku 20. stoletja vodilo do zlate dobe odkrivanja novih vrst ptic, ki so bile zajete v obsežnem, 16 knjig dolgem »Petersovem« seznamu ptic sveta.

Konec 80ih ter v 90ih letih se je začel hiter razvoj analize DNA in bioakustike, kar je sprožilo bliskovite spremembe na področju taksonomije ptic. Tokrat ni šlo za odkrivanje še nikdar videnih vrst v odročnih kotičkih tropov, temveč so nove metode omogočale prepoznavanje ti. kriptičnih vrst, ki so se »skrivale« vsem na očeh. Pogosto gre za vizualno zelo podobne vrste, pri katerih se je zaradi dolgo časa trajajoče samostojne evolucije v dednem zapisu, petju in vedenju nakopičilo toliko sprememb, da ustrezajo definiciji samostojne vrste. Na območju Evrope je odličen primer denimo ločitev hribske listnice na dve vrsti, ki smo jo morali upoštevati tudi v Sloveniji.

Zaradi poplave taksonomskih člankov je vse pogostejše prihajalo do neskladij med tem, kako so si različne regionalne avtoritete interpretirale znanstvene zaključke. Marsikje, tudi v Evropi, so se oblikovali vzporedni taksonomski sistemi, ki so z leti krepili vpliv na svojem področju in s tem povzročali vse večjo zmedo med ornitologi. Do lanskega leta smo lahko v našem prostoru srečali naslednje tri taksonomije, ki so se malenkostno razlikovale v

AMERIŠKI KREHELJC

(*Anas crecca carolinensis*), ki občasno zaide tudi v Evropo, je ena izmed »žrtev« novega seznama. Po več letih ima namreč ponovno status podvrste in ne vrste.

foto: **Domen Stanič**

tem, katere vrste so »priznavale« in katerih ne, ter v pripadajočih poimenovanjih:

- **eBird/Clements** taksonomija, ki jo je uporabljala največja ornitološka spletna platforma na svetu, eBird;
- **HBW/BirdLife** taksonomija, ki jo je uporabljal BirdLife, IUCN na svojem Rdečem seznamu in ki jo je za Atlas ptic Slovenije uporabil DOPPS;
- **IOC** (International Ornithological Community) taksonomija, ki je veljala za bolj »znanstveno« in so jo uporabljale komisije za redkosti po celi Evropi ter številne revije, tudi *Acrocephalus*.

ZAKAJ JE (POENOTENA) TAKSONOMIJA POMEMBNA?

Poenotena taksonomija je za uspešno varstvo ptic veliko večjega pomena, kot bi sprva mislili. Ne pomaga le prešteti, koliko vrst smo videli v življenju, temveč postavlja temelj za varstveno zakonodajo in zagotovilo, da je ta usklajena med državami v regiji. Ker se zakonodaja navadno sklicuje na različne sezname redkih in ogroženih vrst, je ključnega pomena, katere vrste so nanje uvrščene. Pogosto ločitev prej široko razširjene vrste na dve ali več ožje razširjenih pokaže, da je njihov varstveni status mnogo slabši, kot smo predvidevali, ter da je treba varstvena prizadevanja povečati. Žal je nekaj kriptičnih vrst ptic, deležnih premajhne pozornosti zaradi napačnega taksonomskega statusa, po svetu že izumrlo. Regionalna poenotenost je ključna tudi za uspešno izvajanje Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES).

NASTANEK IN UPORABA AVILISTA

Ornitologi so potrebo po poenoteni taksonomiji prepoznali zelo zgodaj in tudi idejna zasnova Avilista sega v zdaj že desetletje oddaljeno leto 2016. Delo na seznamu se je pričelo leta 2019 in pri njem so sodelovale ekipe vseh pomembnejših deležnikov: BirdLife, IOC, eBirda ter strokovnjaki iz Severno-(NACC) in Južnoameriške komisije za klasifikacijo (SACC). Delo je potekalo po 43 glavnih sklopih, ki sta jih obdelali dve komisiji: taksonomska ter komisija za bibliografijo in poimenovanja. S skupnimi močmi so julija 2025 izdali Avilista, poenoteno taksonomijo in poimenovanje vseh vrst ptic na svetu. Pri tem so se vsi partnerji v projektu zavezali, da bodo prekinili z izdajanjem vzporednih taksonomskih seznamov, s čimer bo Avilista postal glavni referenčni seznam prihodnosti. Ker nas brez dvoma čakajo nova dognanja na tem področju, je zagotovljena tudi kontinuiteta delovanja: posodobljeno različico seznama lahko pričakujemo enkrat letno.

Uporaba seznama je izjemno preprosta, uporabnikom sta na voljo dve Excel-datoteki. Obe vsebujeta enako število vrst in podvrst, le da razširjena (ang. extended) različica vsebuje več podatkov o starih imenih, tipskem primerku ter povezave do

Avilista trenutno prepoznava 11.131 vrst ptic, pripadajočim 2376 rodovom, 252 družinam in 46 redovom.

relevantnih strani (BirdLife DataZone, Birds of the World). Za poglobljene bralce z več biološkega znanja bo zelo zanimiv stolpec s povzetki odločitev (ang. decision summary), kjer so s citati podane utemeljitve za dodeljeni status taksona. Podvrste v trenutni različici Avilista še niso povsem usklajene, kar ostaja glavna delovna naloga piscev za leto 2026. Uporabnikom eBirda, iNaturalista in drugih »citizen science« platform se z Excel datoteko ni treba ukvarjati – te spletne strani so že (ali pa bodo v kratkem) uskladile svoje referenčne sezname z Avilistom.

KAKŠNE SPREMEMBE AVILIST PRINAŠA ZA SLOVENIJO?

V preteklosti smo v DOPPS-ovih publikacijah ter na Komisiji za redkosti, ki vodi evidenco pri nas zabeleženih vrst, sledili taksonomskim priporočilom IOC. Ta seznam je veljal za najbolj liberalnega, tj. z največjim številom prepoznanih vrst. Tako žal ni presenetljivo, da vse relevantne odločitve Avilista zmanjšujejo skupno število vrst na seznamu ptic Slovenije. Taksonomska sprememba, ki jo bomo največkrat občutili, je gotovo ponovna združitve črne (*Corvus corone corone*) in sive vrane (*C. c. cornix*), po več kot desetletju uveljavljene ločitve. Slovenski seznam je prav tako na izgubi s ponovno združitvijo kreheljca (*Anas crecca crecca*) in ameriškega kreheljca (*A. c. carolinensis*) ter brezovčkov, kar je bilo nakazano že v zadnji različici smernic IOC. Po priporočilih Avilista je bilo pri nas do konca 2025 opazovanih 396 vrst ptic. Z veseljem mu bomo v društvenih publikacijah in spletni bazi sledili tudi v prihodnosti!

Nekatere »izgube« lahko pomenijo tudi olajšanje na terenu: zimsko ločevanje **BREZOVČKOV** (*Acanthis flammea*) je pred združitvijo v eno samo vrsto pomenilo velik izziv.

foto: Dušan Klenovšek

Avilista
The Global Avian Checklist

Povezava do spletne strani Avilista

DOPPS v projektu za obnovo rečnih in obrečnih habitatov Mure in Drave (Natura Mura-Drava)

Besedilo: Maja Botolin Vaupotič, Monika Podgorelec; foto: Monika Podgorelec

DOPPS je od oktobra 2025 vključen v nov projekt »Obnova rečnih in obrečnih habitatov Mure in Drave« ali krajše Natura Mura – Drava. Vodilni partner največjega dosedanjega projekta za obnovo rek v Sloveniji je Zavod RS za varstvo narave, drugi projektni partnerji pa so Direkcija RS za vode, Slovenski državni gozdovi in Občina Lendava. Cilj projekta je izboljšanje stanja ohranjenosti izbranih kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst na območjih Natura 2000 Mura in Natura 2000 Drava, ki so trenutno v slabem stanju. Projekt poteka v obdobju 2025–2029, sofinancira ga Evropska unija, izvaja pa se v okviru Programa evropske kohezijske politike v obdobju 2021–2027. Skupna vrednost projekta je dobrih 12 milijonov evrov.

DOPPS bo ključne projektne aktivnosti opravljal na območju Naravnega rezervata Ormoške lagune (NROL), kjer bo poskrbljeno za obnovo mehkolesne loke (HT 91E0*), odkup zemljišča in vzpostavitev mejic za rjavega sra-koperja, vzpostavitev primernih počivališč in odlagališč za jajca za močvirsko sklednico glede na rezultate predhodno izdelane študije, vzpostavitev štirih mlak za velikega pupka in hribskega

urha, zaščito gnezdečih parov prib, v Kotu ob Muri pa bomo tudi strokovno sodelovali pri obnovi travniškega kompleksa z uporabo lokalnih semenskih mešanic. Do konca projekta bo v NROL-u z opazovalnico za ptice nadgrajena obstoječa učna pot, bogatejši pa bomo tudi za informacijsko-razstavnici prostor.

Decembra preteklega leta smo v NROL na povabilo Zavoda RS za varstvo narave gostili 2. partnerski sestanek projekta, na katerem smo se seznanili z že opravljenimi projektnimi aktivnostmi in planiranimi aktivnostmi, udeležence sestanka pa smo popeljali na krajši ogled rezervata in naših vodnih bivolov ter jim predstavili upravljanje rezervata.

Natura
Mura
Drava

Sofinancira
Evropska unija

Študentom Policijske akademije predstavljena problematika nezakonitega lova na ptice

Besedilo: Urša Očko, foto: Janez Jecl

V petek, 12. decembra 2025, smo študentom Policijske akademije predavali o problematiki nezakonitega lova in ubijanja ptic.

Študenti zaključnega letnika Višje policijske šole so se seznanili z obsegom in razširjenostjo nezakonitih ravnanj nad pticami ter z razlogi njihovega nastanka. V okviru predavanja smo v ospredje postavili tudi pomen medinstitucionalnega sodelovanja pri odkrivanju in pregonu tovrstnih kaznivih dejanj ter predstavili zakonodajni okvir varstva ptic v Sloveniji.

Prenos znanja in izkušenj je pomemben del izobraževanja bodočih policistov, zato je bil naš obisk na akademiji zelo dobro

sprejet. To so dodatno potrdili tudi študenti z aktivno udeležbo in številnimi vprašanji, s katerimi so izkazali veliko zanimanja za obravnavano tematiko.

Predavanje je potekalo v okviru projekta *Safe Flyways: Ending the Illegal Killing of Birds in the Mediterranean*.

Semena za prihodnost

Besedilo in foto: Katarina Denac

Ena izmed pglavitnih dejavnosti projekta LIFE FOR SEEDS je vzpostavitev dveh semenskih bank. Polovica vsakega nabirka je shranjena v Infrastrukturnem centru Jablje, ki ga vodi Kmetijski inštitut Slovenije (KIS), in polovica v Naravnem rezervatu Ormoške lagune. Semena nabiramo od konca maja do začetka

novembra, ko plodijo še najpoznejše vrste, na primer dišeči luk (*Allium suaveolens*). V zimskih in zgodnjih pomladnih mesecih pa poteka čiščenje, sušenje in pakiranje nabirkov. Konec januarja je DOPPS-ova ekipa v svojo semensko banko prenesla 3548 nabirkov, nabranih v letu 2024. V semenski banki KIS poleg druge polovice teh nabirkov v celoti ostajajo vzorci semen, ki so bili pre-majhni za delitev. Iz dela nabranih semen smo v preteklih nekaj letih vzgojili sadike, ki so bile večinoma posajene na travnike v obnovi, nekaj pa smo jih posadili na grede in s pridelanimi semeni bogatili recipientne površine. Sredi marca smo 176 sadik osmih vrst, značilnih večinoma za suhe travnike, prenesli na posebej pripravljeno površino v Naravnem rezervatu Ormoške lagune. To smo vzpostavili na eni izmed kupljenih njiv, ki smo jo najprej preorali, zbrnali in nato prekrili s folijo proti plevelu. Vanjo smo z ročnim gorilcem napravili luknje in vanje posadili sadike. Od pozne pomladi do konca poletja bo gredica sijala v belih, rumenih, rožnatih in vijoličnih odtenkih, nabrano seme pa bomo uporabili za obnovo travnikov.

Projekt LIFE FOR SEEDS (LIFE20 NAT/SI/000253) sofinancirajo Evropska unija iz programa LIFE, Ministrstvo za naravne vire in prostor, Sigrid Rausing Trust in Ministrstvo za javno upravo.

Pomagali bomo smrdokavri, velikemu skoviku in drugim pticam na Krasu

Besedilo: Domen Stanič, Nina Štrekelj – PŠJ, foto: Slavko Polak

Letos smo začeli uresničevati nov kohezijski projekt z naslovom Zagotavljanje primerne rabe kraških travnišč in ostenj za ohranjanje izbranih habitatnih tipov in vrst na območju Nature 2000 »Kras« - ZAKRAS2. Gre za nadaljevanje istoimenskega projekta ZAKRAS, ki smo ga uspešno zaključili pred nekaj leti. Partnerstvo v projektu tudi tokrat vodi Park Škocjanske jame, poleg DOPPS-a pa sodelujejo še Zavod RS za varstvo narave, Mestna občina Nova Gorica, Mestna občina Koper in Občina Hrpelje-Kozina. Projekt je del programa evropske kohezijske politike 2021–2027, njegov cilj

pa je izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti v omrežju Natura 2000 in na drugih prednostnih območjih varstva narave. Tokrat se bomo na DOPPS-u primarno posvečali izboljšanju habitatnih struktur za smrdokavro (*Upupa epops*) in velikega skovika (*Otus scops*) na Krasu – dveh varstveno pomembnih vrst, ki gnezditva v duplih (ta v naravi pogosto primanjkujejo). Predvideni so izdelava in nameščanje posebnih gnezdilnic v suhozide in na kraške hiše ter sadnja murv in drugih drevesnih vrst, ki bodo na dolgi rok zagotavljale gnezdišča. Nekatere gnezdilnice bomo opremili tudi s kamerami za spremljanje gnezdenja v živo in s tem približali smrdokavro in velikega skovika širši javnosti. V sodelovanju z drugimi partnerji bomo izvajali tudi ukrepe za izboljšanje stanja ohranjenosti suhih kraških travnišč, z namenom zagotavljanja primerne habitatne hribskemu škrjancu (*Lullula arborea*) in vrtnem strnadu (*Emberiza hortulana*).

Sofinancira
Evropska unija

Slovenski strokovnjaki nadaljujejo izobraževanje na WildLIFE Crime Academy

Besedilo: Urša Očko, foto: Wildlife Crime Academy

Izobraževanje na WildLIFE Crime Academy v Španiji se nadaljuje z novim zagonom. Februarja se je prve stopnje usposabljanja lotilo še šest slovenskih strokovnjakov: dva predstavnika Veterinarske fakultete v Ljubljani, predstavnici Inšpekcije za naravne vire in rudarstvo ter naravovarstvena nadzornika iz Krajinskega parka Kolpa in Triglavskega narodnega parka.

Njihova predanost izboljšanju zaznavanja in pregona pogosto spregledanih kaznivih dejanj – kot je nezakonit lov prostoživečih živali – je izjemno pomembna. Prav s takšnim medsektorskim sodelovanjem lahko v Sloveniji zagotovimo bolj sistematičen in učinkovit pristop k reševanju te problematike.

Ekipa bo program nadaljevala na drugi stopnji junija 2026. Novembra se bodo udeleženci pridružili prvi slovenski skupini, ki je obe stopnji zaključila že leta 2025, nato pa skupaj nadaljevali z zaključnim usposabljanjem.

Sofinancira
Evropska unija

Včlani se v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4 × letno) in po želji strokovno ornitološko revijo Acrocephalus.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2,
1000 Ljubljana,
GSM: 041 712 796 (pisarna)

dopps@dopps.si
www.ptice.si

Skupaj za ptice in ljudi!

MLADI ORNITOLOGI, POZOR!

// Rok Lobnik in Monika Podgorelec

Če želiš izpopolniti svoje znanje o pticah, se zabavati s sovrstniki in mentorji ter z njimi po taborniško preživeti teden dni v objemu narave Cerkniškega polja, se moraš nujno udeležiti **Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora »Cerknica 2026«**. S prijavo pohiti, saj je število mest omejeno, zanimanje pa veliko!

Letos bomo v začetku poletnih počitnic v okviru projekta **LIFE FOR SEEDS** organizirali že tradicionalni mladinski tabor. Potekal bo na območju **Cerkniškega polja od nedelje, 28. junija, do sobote, 4. julija 2026**. Na taboru bo delovalo pet skupin, ki jih bodo vodili izkušeni mentorji –

ornitologi. V skupini boste največ štiri udeleženci, vsaka skupina pa se bo lotila raziskovanja določene teme. Udeležbo priporočamo mladim med 12. in 18. letom starosti.

KAKO SE PRIJAVIŠ NA TABOR?

Če se želiš udeležiti tabora, izpolni prijavitni obrazec, dostopen na www.ptice.si, ali prek spodnje QR kode. Prijave zbiramo do **5. maja 2026**, vse prijave pa bomo o izboru za udeležbo na taboru obvestili po elektronski pošti najkasneje do **12. maja 2026**. Za več informacij pokliči na številko 041 501 923 ali piši na lobnik.rok@gmail.com.

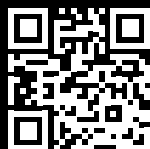
Naročite se na naše e-novice

S prijavo na e-novice boste po elektronski pošti redno obveščeni o aktualnih društvenih novicah, dogodkih in možnostih, da se nam pridružite pri koristnem in zanimivem načinu preživljanja prostega časa ali pri naših prizadevanjih za ohranjanje narave. Na e-novice se lahko naročite na povezavi <https://www.ptice.si/enovice>.

PTICE

SLOVENIJE
EVROPE IN SREDOZEMLJA

trgovina.ptice.si

